

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԱ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 29, 1908

ԹԻԻ 9

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ

Ճ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Հ. Մ. ԱԼԷՆ

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Ի՞նչպէս պէտք է զարգացնել եկեղեցական կեանքը

Քրիստոնէական փորձառութիւն եւ գիտութիւն

Տ. Կորին վրդ. Եսայեան

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ընտիր օրինակ մը

Թաքուն գեղեցկութիւն

ԳԻՏԱԿԱՆ

Ձախձեռնիութիւն

ՅՕԳՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Աշխարհաբար Սբ. Գիւրքը լեզուի տեսակէտէ

ՓԱՌՆԱԿ

Ամերիկեան Աստուածաշնչի ընկերութեան

Արեւելքի գործակալութիւնը

ՏՐ. Մ. ՊՕԷՆ

Վարդապետութիւնները փորձել

Խնդրուածք

ԱՐՍԷՆ Խ. ԶԷՐԶԵԱՆ

ՍԲ. ԳՐՈՅ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Զ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՖԻՆԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ

﴿ اوه داپر هفتلق غزته — در سعادته باييل هاوسده ﴾

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Տարեկ. բժշկելն 30 ԴԳ.
Ամերիկայի հմր. 1.50 Տոլ.
Անգլիոյ „ 6 „ շիլլին
Ռուսիոյ հմր. „ 7.75 Ֆր.
Չեռ. քէ՛ հատը 30 փարս
Մանուկման գինը
Հաճաւոր

ԱՒԵՏԱՐԵՐ
ԵԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՌ ԹՈՒՐԿԵՐԷՆ
(ԱՆԿԵԼԻՍՖՈՐՈՍ)
ՅՈՒՆԱՏՈՒ ԹՈՒՐԿԵՐԷՆ
Խմբագիր Հ. Մ. ԱԼԵՆ
Պաշտպան Հատու, Սթամբուլ
Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER
(ANGELIAPHOROS)
A WEEKLY PAPER
PUBLISHED IN
ARMENIAN, ARMENO-TURKISH, AND
GRECO-TURKISH
EDITOR HERBERT M. ALLEN
Offices: American Bible House
Stamboul, Cons/ple, Turkey

TERMS
An. Subscrip. Ps. 30
U. S. A. \$1.50
England Shils. 6.-
Other countries Frs. 7 75
Single Copy 30 Paras
Advertising rates on
application

Առեւտրական հրապարակ.
Փետր. 22 (Ն.Տ.) 0. Ռ. 100:
Յուլի, Անատոլիոյ կարծր
ընտիր, քաշը 56-57 փր.,
(Ա.) 54-55: (Բ.) 52-54:
Դեկտ., Անատոլիոյ ընտիր,
38 փր., (Ա.) 37½, (Բ.)
36-36½:
Վարսակ, Պանսորմա (նոր),
գրքեր 27-28 դհ., Իզմիր
(նոր) -, Մէրսին -
Ալեք., Դրբմա տեղային,
պարկը, (Ա.) 90-94, (Բ.)
90-94, Օսման (Ա.) 115-
118 դհ., (Բ.) 110-112, (Գ.)
103-106: [Կի:
Սահմ, 100 քաշ 5½-6½ ոս-
թախէլ, Ռուս. Պոլսոյ
համար զոյգ թիթեղ 33½:
Բաքու, Եգպտին., պարկը
80-88 դահ., Անգլիկ 132-
133, Բրիտն (Ա.) 46 ֆր.:

Շաշար, Թրիէսթէ, կեն-
դիւնարը 93 դահ.:
Ձէլ, Էտրէմիտ, քիւրն,
4½, Բ. 4½, Միտիլի 4½-
4½, Այվալը 4½-5:
Լաթիա, Տրապիզոն, 100
քաշը, 155-160 դահ., նոյն
մանր 110-115, Սէլանիկ
195-210:
Սիւէն, Անատոլիոյ, քաշը
56-57, (Բ.) 48-50, Պա-
լլըքէտիր (Ա.) 70, (Բ.) 65-66,
Սիւրիա 60-62, Տարտա-
նէլ 62-65:
Թէֆլիկ, Էնկիւրիւ-Նոզ-
դան, քաշը - դահ.:
Բաքու, Անատոլիոյ գրքի-
մա, քաշը - դահ.:
Բաքու, Հալէպ, քաշը
- , Ատանա , Կէյ-
վէ - , Պալլըքէտիր
- դահ.:

ԱՄԵՐՍԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԱ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒՍՐ 29, 1908

ԹԻԻ 9

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ Զ. Ք. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Մ. ԱԼԷՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԵՏՔ Է ԶԱՐԳԱՅՆԵԼ
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ
Հ. Մ. Ա.

ԵՐԿՈՒ չաբաթ առաջուան մեր ուսումնասիրու-
թեան նիւթին վերադառնալով կ'ըսենք թէ
հետեւեալ թեւադրութիւնները ոչինչ կը պարունա-
կեն որ ծանօթ չըլլայ արդի եկեղեցական կեանքին հետ
չիման մէջ գտնուողներուն : Գիտենք նաեւ թէ այս
երկրի Աւետ. եկեղեցիներէն շատեր սոյն մեթո-
ներու ընդհանուր ուղղութեան կը հետեւին և թէ
գէթ ոմանք յաջողած են գոհացուցիչ արդիւնքներ
տալ : Այսու ամենայնիւ համոզուած ենք թէ, եթէ
ամէն եկեղեցիներ, մեծ թէ փոքր, լուրջ ուսում-
նասիրութեան առարկայ ընեն այս խապցեալ և
մասնաւոր թեւադրութիւնները, և յետոյ պատ-
շահեցնեն զանոնք իրենց յատուկ պարագաներուն,
հետեւանք պիտի ըլլայ բարոյական և հոգեւոր
կեանքի նշանաւոր բարգաւաճում ժողովրդին մէջ :
Որոշ միտք պահուելու կէտը սա է թէ այս թե-
ւադրութիւններէն ոչ մին երկրորդականի վերած-
ուելու է կարեւորութեան կողմէ : Եկեղեցին չէնքի
կը նմանի : Ամէն քար, ամէն գերան, ամէն եր-
կաթ ձող առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի ամ-
բողջ շէնքին համար : Եկեղեցիին բուն նպատակն
է իր մէջ և իր մօտ ապրողներուն հոգեւորութիւնը
զարգացնել : Բայց այդ հոգեւորութիւնը չկրնար
մնայուն և զօրեղ ըլլալ, եթէ եկեղեցիին կազմա-
յին և դործնական յատկութիւններուն հոգ չտար-
ուի : Ոչ մէկ եկեղեցի զանց կ'ընէ այս յատկու-
թիւններուն ամէնը : Բայց ապահով է ըսել թէ շատ
եկեղեցիներ հոգ չեն տանիր ասոնցմէ ոմանց : Այս
է իրենց տկարութեան աղբիւրը և հետեւապէս այս
է պատճառը որ չեն յաջողիր Աստուածային նպա-

տակը դործադրել բոլոր իր գեղեցկութեամբ ու
զօրութեամբ : Խրախուսիչ է խորհիլ թէ Աստուած
իր հոգեւոր զաւակներուն համար նիւթական աիւ-
գերքի մը պատրաստութեան գործին միլիոնաւոր
տարիներ յատկացուցած է : Ո՛րչափ սքանչելի է
անոր գրութիւնը, ուր ամէն հիւլէ իր տեղն ունի
և վասնում չկայ : Ո՛րքան խեղճ ու անարժան
արարածներ զգալու ենք մենք մեզ, երբ իր կա-
տարելութիւններուն նայինք և յետոյ հակադարձա-
բար մեր ձեռքի տկար, անհաստատ, տգեղ և ան-
տեսական գործերուն : Ո՛րքան զանգաղ, անուղղայ
և ետամոլ ենք սորվելու համար կարգի կանոնի,
գեղեցկութեան և տեսականութեան զասերը, զո-
րոնք Աստուած կը ջանայ մեզի աւանդել մեր կեան-
քի արագաստ հղանակներուն միջոցով : Դարձեալ
պնդենք թէ Քրիստոսի եկեղեցիին նման վսեմ բանի
մը մէջ ոչինչ կայ անկարեւոր : Հաւատքի ընտանի-
ներուն մէջ ոչ մէկ անտես կրնայ ինքզինք չըմե-
ղացնել, եթէ իր բոլոր ուժով չաշխատիր եկեղե-
ցիին մէն մի մասը այնչափ ամուր ընել որչափ
հնար է : Կեանք, հոգեւոր ցնծուն կեանք է նպա-
տակակէտը . բայց անոր տանող ճամբան իմաստուն,
կանոնաւոր և անդուլ աշխատութիւն է : Շատ
յօգուածներ կրնային նուիրուիլ այս կարեւոր թե-
ւադրութիւններուն : Բայց մենք համոռօտ, ամ-
փոփ ձևի մէջ կը գնենք զանոնք, որպէս զի որոշ
ներկայանան ընթերցողին և զայն ազատ թողուն
լուծել սա հարցը թէ ի՞նչպէս պէտք է յառաջ տա-
նիլ իր սեփական եկեղեցիին հոգեւորութիւնը :

1. Բարեկարգ կազմակերպութիւն : Կ'ուզենք այս եր-
կու բառերն ալ շեշտել : Շատ անգամ կարծես կը
մտածեն մարդիկ թէ էական բանը ունէ եկեղեցի կազմա-

կերպութիւն ունենալն է, մինչդեռ անհրաժեշտն է ունենալ տեղային պէտքերու բուն համապատասխանողը։ Այս կ'ենթադրէ բարեկարգ և խնամեալ կարգադրութիւններ որոնք եկեղեցիին բոլոր պէտքերուն բաւեն։ Թիւի խնդիրը տարբերութիւն ընելու է։ Միայն 50 անգամ ունեցող եկեղեցի մը նոյնչափ խնամով կազմակերպուած ըլլալու է որչափ 500 անգամ ունեցող մը։ Եկեղեցիի հոգաբարձութիւնները լոկ թիւերէ կազմուելու չեն, այլ այնպիսի մարդերէ որոնք յօժար են լրջօրէն աշխատիլ և իրենց եկեղեցիին հանդէպ պարտականութիւնները միշտ ամէն ուրիշ պարտականութիւնէ վեր կը դասեն։ Քիչեր իրենց առեւտրական շահերը կը գոհնեն ունէ ուրիշ բանի։ Բայց ցաւալի է ըսել թէ շատեր կան որոնք եկեղեցիին շահերը կը գոհնեն գրեթէ ամէն ուրիշ բանի։ Սովորաբար եկեղեցիի հանդէպ ասոնց պարտականութիւնները ցանկին վրայ չկրնան տեղը կը բռնեն և կրնան անպայման կերպով յետաձգուիլ։ Շատ անգամ յարմար և բարեպաշտէ կը դատուի այս, բայց հանրութեան կրօնական շահերուն մեծ վնաս կու տայ։ Ոչ միայն ընտրուելու են այնպիսի մարդիկ որոնք պահանջուած յատկութիւններն ունին, այլ և որոնք առ Աստուած պատասխանատուութեան զգացումով հաւատարիմ պիտի ըլլան իրենց գործին։ Բարեկարգ եկեղեցիի մը մէջ մեծ պզտիկ ամէն երկրպագու՝ բաժին մը կ'ունենայ աշխատութեան։ Այս գաղափարով համակ տողորուած է այսօր ամէն յաջող եկեղեցի։ Ուշադրութիւնէ յաճախ վրիպող կէտ մը կարեւորութիւնն է եկեղեցիին ճշգրիտ արձանագրութիւնը պահելու, անոր պաշտօնական ժողովներուն, կրօնական դարգացման, ընտանիքներու և անոնց անդամներու անուններուն, Քրիստոնէական աշխատութեան նոր փորձարկութիւններու, կրօնական համաժողովներու և քոյր եկեղեցիներու հետ յարաբերութիւններու արձանագրութիւնները։

2. Տնօրէնական պարզ դրութիւն։ Ոչ իմաստութիւն և ոչ հնար է ունէ բացարձակ դրութիւն ներկայացնել՝ եկեղեցիին և անոր արտաքին բարեգործութիւններուն հարկ եղած դրամը հայթայթելու համար։ Բայց յիշուելու արժանի երեք ընդհանուր կէտ կայ։ Նախ, խոր արմատ ձգելու է սա գաղափարը թէ ամէն անհատ նուիրական պարտականութեան տակ կը գտնուի իր բոլոր կարողութեամբ Քրիստոսի եկեղեցիին օգնելու։ Երկրորդ, որդեգրուած անտեսական դրութիւնը պարզ և գործնական ըլլալու է, որպէս զի ամէն ոք հասկնայ և բացարձակ վստահութիւն ունենայ անոր վրայ։ Այս մասին եկե-

ղեցւոյ հոգաբարձութիւններու կուրութիւնը շատ անգամ գանձանակին դատարկութեան պատճառ կ'ըլլայ։ Երրորդ, երկրի վրայ առեւտրական ամէն ձեռնարկի հաւասարապէս անհրաժեշտ քայլ մը սա է որ վարչութիւնը յաջորդ տարուան ծախքերուն համար մանրամասնեալ և խնամեալ ցուցակ մը պատարաստէ, որու մէջ նշանակուին կրօնական և արտաքին բարեօրինական աշխատութեան յատկանալի գումարները, և այս հաշուեցուցակը այնպիսի տեղ մը դնէ ուր ամէն ոք կարենայ զայն տեսնել։ Թող ամէն եկեղեցի որ այս բանը փորձած չէ՝ փորձէ միանգամ և տեսնէ թէ առատաձեռնութեան ինչ խթան կ'ըլլայ այս։

3. Արժանաւայել և ճշգրիտ պաշտօնէ։ Եկեղեցիին պաշտամունքը երկրպագութեան ողբով լեցուն ըլլալու է։ Բայց որչափ յաճախ լեցուն չէ։ Որչափ յաճախ երգերուն, աղօթքներուն և քարոզին մէջ քիչ բան կայ երկրպագուններուն թեւադրող թէ կը գտնուին նուիրական տեղ մը և Անոր ներկայութեան մէջ՝ որու փառքը երկինքներէն վեր է։ Պիտի ըսենք թէ առ հասարակ պաշտամունքին թերութիւնը սա է որ մարդիկ կ'երթան մանաւանդ ունկնդրել քան երկրպագել։ Անոնց ստուար մեծամասնութիւնը կ'զգայ թէ քիչ կամ ոչինչ բաժին ունին իրենք պաշտամունքին մէջ և ուշադրութիւնը սոսկ քարոզչին վրայ կը կեդրոնանայ։ Եթէ ան իր դերը լաւ կատարէ, օգուտ մը կը քաղուի։ Իսկ եթէ չկատարէ, երկրպագուն կը մեկնի անօթի և ծարաւ։ Քարոզիչը կարեւոր պաշտօն մը ունի կատարելու, բայց ժողովուրդն ա'լ աւելի։ Եւ թող յիշուի թէ ժողովուրդը քանի մը վարժ երդիչներէ, կամ ունկնդիրներու առաջին քանի մը կարգերէն չբաղկանար, այլ անհատներէ՝ մինչև գրանը քով կայնող մարդն ալ հաշուելով։ Պաշտամունքը հանրային ընելու այս պէտքին յարաձուռն զգացումը բովանդակ աշխարհի եկեղեցիներուն առիթ տուած է կանոնական պաշտամունքին մէջ զանազան նորութիւններ մտածանելու։ Արդրոց փոխ առ փոխ ընթերցումներ գրեթէ ամէն տեղ լաւ ընդունուելութիւն գտած են։ Ամէն կարգալ գիտցողի ձեռքը դրուած սաղմոսագրքոյնի հովուին զիւրութիւն պիտի տան ժողովրդին լիալիւ ձայնով զԱստուած փառաբանելու այս պարզ և վեհ դրութիւնը մտածանել։ Շատ եկեղեցիներու մէջ ամէն կիրակի հանգանակին մէկ կամ միւս ձեւ կը կրկնուի ամբողջ ժողովրդին կողմէ։ Արեւմուտքի երկիրներու մէջ ընդհանրապէս Առաքելական հանգանակը կը գործածուի, եկեղեցիներէ ու մանց մէջ ալ Նիկիականը։ Վերջապէս մասնաւոր

ուշադրութիւն ընծայուելու է երաժշտութեան : Երգիչ խումբ մը պատրաստուելու է ոչ թէ ցոյցի համար, այլ Աստուծոյ տունը հոգեշունչ երաժշտութեամբ լեցնելու և մանաւանդ ժողովրդին ղԱստուած փառաբանել տալու համար :

4. Որոշ աշխարհիւն արջայոց համար . Այս չնչա- նակեր լոկ շաբաթական դաս Սբ. Գրոց : Կը նշա- նակէ որոշ կարգադրութիւն մը, որով հովիւ ու օգնականներ կրնան պզտիկները մարզել որ սրբու- թեան և ճշմարտութեան ճամբաները սիրեն և ա- նոնց մէջ քալեն : Չնշանակեր ժամանակ ժամանակ իմաստուն խրատներ տալ : Ոչ ոք կը փրկուի խրա- տով, և ամէնէն քիչ՝ պղտիկները : Սէրն է միակ հոգի ոյժը, և սէրը կը նշանակէ համակրութիւն և օգնականութիւն : Տղայոց պէտք է սորվեցնել իւր- բե իրենցը սիրել եկեղեցին, ուր կրնան բան մը ընել և զրեթէ ամէն բան հասկնալ : Մեր քարո- ղիչներէն քանի՞նք կիրակի օրեր կը խօսին երբեմն մեր պղտիկներուն : Այդպիսի ոչ մէկը ծանօթ է մեզի : Բայց Տէրունական Օրունսն զլիաւոր պաշ- տամունքին մէջ մասնաւոր բան մը չկայ՝ այնպի- սիներու հաղորդելու, որոնց միտքերը և սիրտերը պատրաստ են ընդունել Սբ. Գրոց ղեղեցիկ ու պարզ պատգամները : Հովուի մը համար զօրաւոր եկեղեցի մը յառաջ բերելու մէկ կերպն է իր ու- շադրութիւնը նուիրել իր խնամքին յանձնուած պղտիկներու կրօնական կանոնաւոր հրահանգման :

5. Սերբի- Նոյնանալ ածբող համայնքին քարոյական շա- հերան հէտ . Ամէն համայնք իր բարոյական չարիք- ներն ունի : Անժուժկալութիւն կայ, անբարոյա- կանութիւն, առեւտրական անհաւատարմութիւն, ստախօսութիւն, ծուլութիւն, խաղամոլութիւն և նիւթական ապականութիւն ամէն ղղայարանի դար- չելի և առողջութեան վտանգաւոր : Քրիստոսի ա- նունով հիմնուած եկեղեցի մը մեծ պատասխանա- տուութիւն զգալու է համայնքին բարոյական և ֆիզիքական մաքրութեան համար իր բաժինը կա- տարելու :

6. Սբ. Գրոց համան դրոյնիւն և

7. Աստուծոյ համար որոշ ապաստանիւն . Տեղւոյ անձկութեան պատճառով անկարելի է այս երկու կէտերուն վրայ ըստ արժանւոյն գրել : Բայց հոս կը նշանակենք զանոնք իբրեւ միւսներուն համահա- լասար և կը խնդրենք որ լիովին ինկատ աւանդին : Սբ. Գրոց ուսումը շատ անգամ անկանոն և վեր ի վերայ կ'ըլլայ և անոնք որ ամէնէն շատ պէտք ու- նին ասոր՝ չեն զբաղիր ասով : Ամբողջ ժողովուրդը տունի թէ դպրոցի մէջ Սբ. Գրոց կանոնաւոր ուս- ման պարապելու է այս կամ այն կերպով : Եւ ա-

նոնք որ եկեղեցական դործի այս կարեւոր ճիւղին կ'առաջնորդեն՝ ոչ միայն իմաստութիւն, այլ և ծանր աշխատութեան կարողութիւն ու սէր ունենալու են : Այն եկեղեցին որ ամբողջովին իր շահերով զբաղած է և կը մոռնայ Քրիստոսի ուրիշ տեղերու գործը, որթէն զատուած ոստի նման ընդհուպ կը կորսնցնէ իր հոգեւոր կենսականութիւնը :

8. Հարապար և աճեցում հոգեւորութիւն . Ինչպէս թեւադրեցինք մեր առաջին իմբադրականին մէջ, եկեղեցիին հոգեւորութիւնը կը յայտնուի իբրեւ իր ներքին կեանքին փթթումը, ծաղկումը : Այսինքն կ'ըլլայ արտայայտութիւնը հոգեւոր ոյժերուն որոնք լսիկ գործած են երկար ժամանակ : Կ'ըլլայ խո- բարմատ, հարադատ, անջնջելի և մանաւանդ տարուէ տարի կ'աճի զօրութեամբ և պաղատուու- թեամբ : Այս է կեանքի օրէնքը, և հոգին, եկե- ղեցիին մեծագոյն պարզեւր, կեանքի բարձրագոյն ձեւն է : Մեծ բանաստեղծ մը կ'ըսէ, «Ներէ մեզի մեր անհագրին ընթացքը» : Ամուր, տոկուն եկե- ղեցին չկանգնուի անհոգոյ յափշտակութեամբ կամ զլաճական դործունէութեամբ, այլ հան- դարա, եռանդուն, յարատեւ, ազօթանուէր ճի- ղերով այնպիսիներու, որոնց հաւատքը կը անանի առ Աստուած և առ մարդիկ անմահ սիրով : Իբրեւ Քրիստոսի անունը կրող եկեղեցիներ մեր հոգեւո- րութեան դարգացման համար դանդաղի կամ քննա- ղատութեան պէտք չունինք, ոչ ալ պերճ յոր- դորներու, այլ՝ աշխատութեան, անդուլ, հաւա- տարիմ աշխատութեան :

ՔՐԻՍՏՈՆԵՍԱԿԱՆ Մարդու մը ապաշխարելը և ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ հաւատքի դալը և Սուրբ Հո- ՆԻ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ գին աննելով նորէն ծնա- նիլը, Աստուծոյ հետ հաղոր- ղակցութեամբ ազօթք ընելը, ազօթելն ու պա- տասխանն ընդունիլը, ներքին խաղաղութեան աւ- բանալը և յաւիտենական կեանք յուսալը՝ Քրիստո- նէական այնպիսի փորձառութիւններ են որ զանոնք զիտականապէս հետազօտելու և զանոնք զիտական սկզբունքներով վերլուծելու և պատճառները և օ- րէնքները գտնելու ձեռնարկել շատ տարօրինակ և գուցէ արքապղծութիւն կը համարուի : Բանի մը տարի առաջ մեր քարոզիչներէն մէկը երբ քարոզ- չաց ժողովի մը մէջ ներկայացուց ապաշխարու- թեան՝ հոգեբանական տեսակէտէ իր մէկ ուսում- նասիրութիւնը զոր Անդրիէնէն ղիբքէ մը քաղած էր, ներկայ գանուողներէն ոմանք անոր ներկայա- ցուցած այս դաղափարին դէմ ասարկեցին : Արդա- րեւ մարդուն մէջ Սուրբ Հոգւոյն կանոնաւոր փո-

փոխութիւնը բազում նկատումներով խորհրդաւոր բան է : Անիկա հովի պէս կը փչէ ուր որ ուզէ . մենք կը լսենք անոր ձայնը , բայց չենք գիտեր թէ ուրի՛շ՝ կու գայ և ո՛ւր կ'երթայ : Բայց ապաշխարութեան և վերստին ծննդեան մէջ Հոգին Սուրբ կը գործէ՝ մարդկային հոգւոյն մէջ : Եւ հոս թէ՛ գործող Հոգին և թէ՛ այն հոգին որուն վրայ կը դործուի՝ երկուքն ալ բանաւորապէս և մտքին օրէնքներուն համաձայն կը գործեն : Այս սլառաւուս վերջին տարիներուս միջոցին Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ Քրիստոնէական փորձառութիւնները իրաւամբ գիտական քննութեան կ'ենթարկուին և անոնց մէջ տիրող կանոնները կը գտնուին : Օրինակի աղաղակ , Ուէյլսի համբաւեալ հոգեւոր արթնութիւնը Անգղիացի և Ֆրանսացի հեղինակներ քննած են : Գերմանացի և Ամերիկացի ոչ սակաւ հեղինակներ կրօնական կեանքի փիլիսոփայութիւնը և հոգեբանական տեսակէտով անոր հիմը հետազոտած են : Մօտերս Հարվըտ Համալսարանի ուսուցիչներէն հոգեբան համբաւաւոր Փրոֆ. Ճէյմս , անմահութիւնը և կրօնական փորձառութիւնները հոգեբանական տեսակէտով ուսումնասիրելու համար, գիրքեր հրատարակած է :

Գիտական սոյն ուսումնասիրութիւնները ոչ միայն ֆնասակար չեղան Քրիստոնէութեան համար, այլ՝ ծառայեցին հաստատելու և ապացուցանելու թէ Քրիստոնէական փորձառութիւնը բանաւոր և ճշմարիտ է : Առաջները թէեւ այնպէս կը մեկնուէր թէ կրօնքը անբնական նախապաշարում է , հաւատքը՝ կոյրգիւրաջն դաւանութիւն , ապաշխարութիւնը՝ երեւակայական երկիւղի արդիւնք , հոգեւոր արթնութիւնը՝ տեսակ մը մագնիսականութեան արգասիք , են . բայց այժմ հաստատուած է թէ կրօնքին Քրիստոնէութեան և Քրիստոնէական փորձառութեան գիտական ուսումնասիրութեան ենթարկուելուն իբրեւ հետեւանք՝ ասոնք բանաւոր խորիմաններու վրայ հիմնուած են : Տեսնուած է որ կրօնական միտումը մարդուս մէջ ճշմարիտ միտում մըն է և արդիւնք՝ փիլեքերքին մէջ ցարդ Գործողին և գոյակներուն Սկզբնապատճառին , այսինքն Աստուծոյ , ներկայութեան : Պօղոսի , Օգոստինոսի , Ֆրնիի , Մուտիի և Իլլին Բոպըրթսի նման հոգեւոր առաջնորդներու կրօնային փորձառութիւնը ոչ թէ լոկ մտացածին գաղափարներով , այլ՝ արտաքին ազդեցութիւններով կարելի է մեկնել : Ապաշխարութիւն և հաւատք և ասոնց արդիւնքը , նոր կեանքը , սոսկ բազմութեան կամ պերճախօսութեան հետեւանք եղող անբնական վիճակներ չեն , այլ՝ բնական վիճակներ : Մօտերս Մր. Տէյլիս ա-

պաշխարութեան նկատմամբ սապէս ըսած է . «Ապաշխարութիւնը բնական փորձառութիւն մըն է , կամքին զարթնումն է ուրիշ և աւելի բարձր վախճաններ բնարեւու համար » Եւ այս զարթնումը անոր համար է որ «կեանքը ապրինք անոր ուղիղ առնչութիւններուն մէջ » Եւ կամքը այն առնչութիւններուն մէջ գտնուած կ'ըլլայ , երբ աշխարհի մեծ կամքին , այսինքն Աստուծոյ , հետ ուղիղ առնչութիւններու մէջ կը գտնուի »

Քրիստոնէական փորձառութիւնը դիտականապէս ուսումնասիրողներ երկու կարգի կը բաժնուին . Կողմնակցական և Անկողմնակցական : Ոմանք առաջուրնէ ծանօթ են թաղերէով թէ չկայ գերբնականութիւն , ըստ այնմ կը քննեն Քրիստոնէական փորձառութիւնը : Ասիկա չիտակ չէ : Այլը ոմանք մարդուն կրօնական կեանքը և Քրիստոնէական փորձառութիւնը մարդկային կեանքին մէջ իբրեւ իրողութիւններ առնելով , անոնց պատճառները և օրէնքները կը քննեն : Այս վերջին կերպ հետազոտութիւնը օգտակար եղած է կրօնքի համար :

Այս հետազոտութեան բարւոք արդիւնքներէն մէկն է ապացուցութիւնը թէ Քրիստոնէին փորձառութիւնները սկզբամբ բանաւոր են : Թէեւ Քրիստոնէացի շատ անգամ ոչ-բանաւոր կերպաբանք կու տան իրենց այս փորձառութիւններուն , այսու ամենայնիւ անոնք սկզբամբ և հիմնապէս բանաւոր են :

Գարձեալ , որովհետեւ այս փորձառութիւնները բանաւոր են , օրէնքներու կը հպատակին . և այդ օրէնքները գիտնալով ըստ այնմ վարիլ աւելի ևս արգասաւոր և օգտակար կ'ընէ Քրիստոնէական փորձառութիւնը : Շատ անգամ հոգեւոր արթնութիւնները և հոգեւոր փորձառութիւնները ծիծաղելի ընողը անոնց բանաւոր և բնական վիճակէն կլկուլ անբնական և ոչ-բանաւոր վիճակ ունենալն է , Հոգեւոր փորձառութեան մէջ պէտք է որ մարդկային բոլոր կարողութիւնները , այսինքն զգացողութիւնը , իմացականութիւնը և կամքը , ամէնն ալ հաւասարակշռութեան մէջ և միջավայրի համաձայն ըլլան : Եթէ այս հաւասարակշռութիւնը աւրուի , բնականութենէ կ'կլկէ բանը : Բայց այս փորձառութիւնները բնական են ըսելով չենք ուրանար անոնց մէջի գերբնական տարրը , այսինքն Սուրբ Հոգիին գործը , այլ զայն ընդունելով հանդերձ դարձեալ կը ջանանք անոր գործելու օրէնքները դանել :

Արդ , եթէ կը հաւատանք այս ճշմարտութեան , նախ կ'աշխատինք մեր մէջ ի յայտ եկած նոր հո-

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

«Ի՞նչ որ կ'ընէք՝ որտանց ըրէք, որպէս թէ Տէրոջը ու ոչ թէ մարդոց» (Կող. Գ. 23) : Բոլորովին սխալ է երեւակայել թէ կրօնքը կեանքի բարձրագոյն և սուրբ կոչուած պարտականութիւններուն կը վերաբերի միայն : Բարձրագոյն կոչումներուն և խոնարհագոյն կոչումներուն կը վերաբերի հաւասարապէս : Տէրոջը գործը կը գործեն անոնք որոնք տախտակամածը կ'աւելն, արօրը կ'ուղղեն, կամ գրասեղանին առջև կը նստին՝ փափաքելով այնպէս աշխատիլ որ Աստուած փառաւորուի : Այսպիսի շարժառիթով ու նպատակով կատարուած ամէն գործ Տէրոջը գործը կ'ըլլայ և այսպէս մեր կեանքը, բոլոր իր երեւոյթներով ամբողջովին Տէրոջը նուիրուած, ընթանալու է գետի մը պէս որ, ինչ ալ ըլլայ իր ուղին, զիւր թէ խորտուբորտ, կարճ թէ երկար, և ինչ ալ ըլլայ շքր-ջաւայրը, հասարակ թէ վսեմ, բարձր ալէ մը կը բխի և երկինքներէն ծնած կը բերէ բարեքներ իր ջուրերով և երկինքը կը ցոլացնէ իր ծոցին մէջ : Թա՛ն Կըլբէ

«Ա՜ն որ չսիրեր՝ զԱստուած չճանչնար. վասն զի Աստուած սէր է» (Ա. Յովհ. Գ. 8) : Ինչպէս աշխարհի լաւագոյն լոյսը արեւու ջերմ լոյսն է, նոյնպէս կեանքի լաւագոյն լոյսը չղար մարդկային խորհրդի լուսնային շողերէն, այլ Աստուծոյ սէրէն : Այդ սէրը արեւուն նման կը բանայ տիեզերքը, փառքի կը վերածէ ամպերը և մահն իսկ այլակերպութեան լեռան մը կը փոխակերպէ :

«ՇԱՐՈՒՆԱԿ աղօթքի ետեւէ եղէք, անոր մէջ արթուն մնալով գոհութեամբ» (Կող. Գ. 2) : «Արդ կ'ուզեմ որ այլ մարդիկ ամէն տեղ աղօթք ընեն՝ սուրբ ձեռքեր վերցնելով առանց բարկութեան ու երկմտութեան» (Ա. Տիմ. Բ. 8) : Խորհեցէք այս մեծ պատուին վրայ, բարձրագոյն էակին հետ սերտ յարաբերութեան մտնելու այս արտօնութեան վրայ : Աղօթքը, եթէ ուէ հետեանք իսկ չունենայ, եթէ ուէ պատասխան իսկ չընդունի, լիովին կ'արժէ մատուցանել իր բնութեան պատուականութեանն համար, նաև քաղցրութեանն համար զոր հոգին կը գտնէ անոր մէջ : Խեղճ ու զորմելի մարդ մը երկինք ընդունուի երբ զեռ երկրի վրայ է, հոն իր միտքը արձակ համարձակ յայտնէ՝ երկնի և երկրի Տէրոջը իբրև իր Բարեկամին ու Հօրը, իր բոլոր տրտուածները թափէ՝ անոր ոտքը, և աշխարհի թշուառութիւններէն ու յիմարութիւններէն խոնջելու, ձանձրանալու պահուն իր հոգին կաղզուրէ՝ իր Աստուծով : Ո՛ւր որ

Աստուծոյ սիրոյն արտայայտութիւնը կայ, աղօթքը ամենաքաղցր արտօնութիւն է : Վասն զի սիրողները չատ կը հրճուին խօսակցելով և ժամերը կարճ կը գտնեն ու կը կարծեն թէ օրն արագ կ'անցնի կամ կը սրանայ : Այսպիսիներու մանաւանդ կը հաղորդէ Տէրը իր գաղանիքներուն շատը : Եղբօ՛ւր

«Եթէ մարդը մեռնի, պիտի կենդանանայ արդեօք» (Յոր. ԺԳ. 14) : Շատ գեղեցիկ չէ՞՞ գարնան պտուկերը զոր կը քաղենք Սբ. Գիրքէն, նշոյլ մը հոս, նշոյլ մը հոն ստանալով Յիսուսի վրայ, որ իր մանկութեան մէջ յաճախ դիտած է զայն Գալիլեայի բլուրներուն վրայ : Յիսուս անտարակոյս սովոր էր երթալ և գարնան առաջին նորաթիթի շուշանները քաղել և արտերու գալարահիւս կահանէ զգետը զիտել : Այսօր մեր բլուրներուն ու դաշտերուն վրայ բողբոջող միլիոնաւոր բոյսեր կը ճգնին մեզի ցոյց տալ թէ մերն ալ Սուրբ Երկիր է : Ծաղիկները կ'սկսին մեզ ողջունել մեր պտոյտներուն մէջ, համբ հրեշտակներ՝ որ կը ժպտին սա աւետիսով թէ հասած է փրկարար եղանակը : Աստուծոյ փառք տուէք Յարութեան խորհուրդներուն համար զորոնք գարնանային ամիսներ մեզի կը բերեն : Կը մեռնինք՝ նորէն ապրելու համար : Կը մեռնինք որպէս զի նորէն ապրինք : Ոչինչ կը կենդանանայ առանց մեռնելու : Մահկանացութիւնն է պոյման ամէն անմահութեան : Ինչ արձագանդներ կան այս ճշմարտութիւնէն : Գարունը կը զրոյժէ զայն ամէն բլրակողի վրայ տերեւի և ծաղիկի պղծնադարձ հիւստածով : Կը տեսնենք թէ ինչպէս Բնութեան կեդրոնական իրողութիւններուն՝ նոյնպէս և ճշմարտութեան լաւագոյն և բարձրագոյն իմաստը մեզի կը վերաբերի : Այսքան ամբողջովին ամէնուն մաս կը կազմէ մարդը, այսքան ամբողջովին ամէն բան՝ կը ներկայացուի մարդով : Յարութիւն բառը կարծես կը կեդրոնացնէ տիեզերքին պատմութիւնը, և կը հծծէ Աստուծոյ կեանքին գաղանիքը : Ու. Կանէլ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԸՆՏԻՐ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

ՕՐ մը տիկին մը Հէնրի Տրամբնաէ խնդրեց գալ և խօսիլ իր կառապանին, որ ինքզինք արբեցութեան տուած էր : Տրամբնաէ ըսաւ թէ չտիրեր այդպէս հրաւիրուիլ որ երթայ յանկարծ խօսիլ մարդոց և անոնց հոգիները ուղղել : Բայց զգաց թէ պարտէր Քրիստոնէաբար միջնորդութիւն մը ընել, ուստի իր ոյժերը ամփոփեց և դնաց խօսիլ մարդուն : Սա հարցումն ըրաւ անոր. «Դի-

ցուր թէ կառքին վրայ նստած ըլլայիք և ձիերը բլուրն ի վար արշաւէին ու չկրնայիք կառավարել զանոնք : Ի՞նչ կ'ընէիք :» «Ոչինչ կրնայի ընել ,» պատասխանեց մարդը : «Այնպէս է ,» ըսաւ Տրմընտ . «բայց եթէ ձեզմէ զօրաւոր մէկը գտնուէր ձեր քով , որ կրնար կառավարել զանոնք , ի՞նչ կ'ընէիք :» «Անմիջապէս անոր կը յանձնէի սանձերուն երասանակները :» «Լաւ , լաւ . ձեր կեանքը ձեզմէ փախուստ տուած է , ձեր ախորժակները , կիրքերը և ցանկութիւնները ձեզ բլուրն ի վար կը առնին սրարշաւ և դուք ձեր ուժով չէք կրնար կառավարել ձեր կեանքը : Բայց , հաւատացէ՛ք խօսքիս , Մէկը կայ ձեր քով ձեզմէ զօրաւոր , որ կ'ուզէ կառավարել ձեր կեանքը և ընել զայն ինչ որ ըլլալու է : Ի՞նչ պիտի ընէք :» Մարդուկը բանն հասկնալով ըսաւ , «Տէր իմ , սանձը անոր կու տամ :»

ԹԱՔՈՒՆ ԳԵՂԵՅՎԱԾԻԹԻՒՆ

ՎԵՐՃԻՆՆՈՅ մէջ պզտիկ քաղաք մը կայ որ հիմա աշխարհանշակ եղած է երկրագնդիս աւմէնէն գեղեցիկ քարանձաւներէն մին ունենալով : Երկար նրբամաններ և ընդարձակ սենեակներ կան անոր մէջ շթաքարերով և պտկաքարերով հարուստ , որոնք ճրագի լոյսի մէջ կը փողփողին , այնպէս որ ղիտողը դռնաքաղաքը պալատի մը մէջ կը կարծէ ինքզինքը : Բիւրեղի յաղթ սիւներ կը բարձրանան գետնէն առաստաղ և բիւրեղի չողասփրտակ ջրովէ՞ծներ կը թափին ժայռերու վրայ :

Այս քարանձաւներուն գտնուելէն ի վեր իբր երեսուն տարի անցած է գետ : Քաղաքն այցելող մը անոր արտաքին նշաններէն հետեցուց թէ քարանձաւ մը գտնուելու է անոր չրջակաները : Օրերով խուզարկութիւն ըրաւ և վերջապէս բլրակողին վրայ ծակ մը գտաւ որմէ հով կու գար : Այդ ծակին բերանը լեցուած աղբերը մաքրելէ ետեւ անոր մէջ մտաւ չուանէ մը կախուելով , և ուրիշ ծակէ մը ևս անցնելով , այնչափ փոքր որ առաջ գրեթէ վրիպեցաւ իր ուշադրութենէն , գտաւ ինքզինք մեծավայելուչ սրահի մը մէջ , որ հիմա մտից դահլիճ կը կոչուի : Այնքան յափշտակուեցաւ անոր գեղեցիկութենէն որ անխօս և անշարժ մնաց մինչև որ իր ընկերները անոր ապահովութեան մասին երկիւղի մատնուելով անոր ետեւէն դացին :

Թաքուն չատ գեղեցիկութիւն կայ այս աշխարհի մէջ և կ'արժէ պեղել և գտնել զայն : Մարդիկ կան հարեանցի տեսակցութեան մէջ երկչոտ և կաշկանդուած , որոնք սիրապէղ ու քաղցր են երբ աւելի մօտէն ճանչնաք զանոնք : Մասնաթերթեր ունիւր

անստորակոյս որոնք այս կամ այն տաղանդով օժտուած են , բայց ինքնավստահ չըլլալով ի հանդէս չեն բերեր զայն , և դուք և ուրիշներ բնաւ տեղեկութիւն չունիք անոր նկատմամբ : Յաճախ բանաստեղծի երակ մը կը դանուի հասարակ երկրագործի մը մէջ , գրեթէ վիպական ասպետութիւն մը լրագրի ցնցոտագգեստ ցրուիչի մը մէջ , գործվագութիւն սիրտ մը այնպիսի մարդու մը մէջ զոր աշխարհ ընկերութեան դասերէն դուրս կը համարի : Հարեանցի ղիտողները բնաւ չեն զգար ասոնց գոյութիւնը : Ուրիշներ կ'զգան , բայց վնասելու յոգնութիւնը յանձն չեն առներ : Բաղդաստապէս քիչեր ղիտեն թէ կ'արժէ պեղել և գտնել թաքուն դեղեցիկութիւնը :

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԶԱԽՁՆՈՒՆԻՈՒԹԻՒՆ

Ջախձենութեան (սողազը) պատճառը երկար ժամանակէ հետէ շփոթեցուցած է խորհող դասակարգը և հետաքրքիրները , որոնք գոհ չեն ըլլար բաները իրենց ունեցած վիճակին պէս ընդունելով , այլ կ'ուզեն գիտնալ թէ ինչո՞ւ այնպէս են անոնք : Ինչո՞ւ հարիւրին իննուսունըթուր կը գործածեն իրենց աջ ձեռքը , զայն ընտրելով առարկաներ բռնելու , զրելու և բոլոր աւելի փափուկ և կնճռոտ շարժումներու համար , մինչ մնացած երեքը ձախ ձեռքը աւելի զիւրակիրարկելի կը գտնեն և աջը՝ հակառակը : Ինչո՞ւ այս նախապատուութիւնն ըլլայ այս բանին մէջ : Ինչո՞ւ երկուքն ալ չգործառնին անխտիր :

Ոմանք կը խոստովանին երբեմն այսպիսի կազմուածքի մը ատուելութիւնը , երբ կը տեսնեն երկկողմանիները (երկու ձեռքերն ալ աջ ձեռքի պէս գործածողները) : Բայց անձիշդ է այս «երկկողմանի» բառը , վասն զի բազում այն է որ անոնք ձախձենի են երկու կողմերով ալ : Անոնք անհարակ են շարժելու մէջ , և յաճախ անորոշութեան մէջ կ'իյնան , վարանելով թէ ո՞ր ձեռքը գործածելու է , և յաճախակի սխալ ձեռքը կը գործածեն և թերեւս երկու ձեռքը մէկանց կը կարկանդակեն : Եթէ այսպիսի մէկը երկու ձեռքերուն մէջ ալ առարկաներ ունենայ , որոնց մէկը պէտք է պահել և միւսը վար դնել , անհաւանական չէ որ վար դնէ ինչ որ պէտք է պահել և պահէ ինչ որ վար դրուելու է :

Այս է փաստ մը ի բնէ ձախձենի մանուկ մը ուրիշ անձերու պէս իր աջ ձեռքը գործածել բռնադատելու դէմ : Եթէ անոր թոյլ տրուի իր բնազդին հետեւիլ , անոր ձախ ձեռքը ճարպիկ կ'ըլ-

լայ, և ինք իր աջձեռնի եղբոր չափ յառաջ կ'երթայ, միայն թէ կը նեղուի այն պատճառաւ որ գործիքներ և մեքենաներ աջձեռնի անձանց համար կը չլինուին:

Բայց տախտակ երեւցածին չափ մեծ անպատեհութիւն մը չէ. վառն զի ձախձեռնի մէկը կըրնայ իր աջ ձեռքը վարժեցնել երկրորդական գործերու, ճիշդ ինչպէս մեզմէ չատեր իրենց ձախ ձեռքը կը վարժեցնեն կերակուրը պատառաքողով բերանը տանելու և աւելի կամ նուազ ճարտարութիւն պահանջող ուրիշ բաներ ընելու:

Մօտեա Տօքթոր Կուլտ, Ֆիլատէլֆիացի ակնաբոյժը, ցուցուց թէ աջձեռնի ըլլալուն պատճառն այն է որ աջ աչքը լաւագոյն աչքն է, և ուստի մանուկը աջ ձեռքը կը գործածէ՝ զայն նախ ընտրելով, վառն զի աջ աչքը աջ ձեռքը աւելի ազէկ կը տեսնէ, և կրնայ առաջնորդել անոր շարժումները: Եթէ մանուկը զիպուածով ծնի աջ ձեռքէն գերազանց ձախ ձեռքով, այն ատեն նոյնպէս բնականաբար կը գործածէ ձախ ձեռքը: Չախ ձեռքը գործածելով՝ հակառակ կողմի ուղեգլխին կեդրոնը, որ կը կառավարէ անոր շարժումները, աւելի լաւ կը զարգանայ քան աջ կողմը կառավարողը, և ծնողաց և վարժապետներու կողմէ աջ ձեռքը բնադաստեղծ համար ի գործ դրուող ունէ ձեռնարկ չփոխութիւն միայն պիտի բերէ ուղեղին մէջ, զոր երեք կարելի չէ յաղթել: Մանուկը փոխանակ ձախ ձեռքով հանձարեղ և հանգիստ ըլլալու, երկուքով ալ անձարակ կ'ըլլայ:

ՅՈՒՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԱՐԱՐ ՍԲ. ԳԻՐԲԸ

ԼԵՋՈՒԻ ՏԵՍԱԿԷՏԷ

Աշխարհաբար լեզուն կանոնաւորելու խնդիրը պարբերաբար նիւթ կ'ըլլայ լրագիրներուն մէջ աւելն անգամ որ աշխարհաբար նոր քերականութիւն մը հրապարակ կ'ելլէ: Կան քերականներ որոնք կը գործեն սասկզբունքին համաձայն թէ քերականական ձեւերու պէսպիսութիւնը լեզուին ձոխութեան ստատորոգ միջոց մը, պայմանն է: Ուրիշներ ալ իրենց նախասիրած հոլովման, խոնարհման ձեւեր և զանազան ասոյններէն գուն կը գործեն ընդհանրացնել արդի Հայերէնի մէջ:

Այսպիսի ջանքեր, լեզուական սխալ ըմբռնումի վրայ հիմնուած, սահմանուած են ձախողութեան մասնուելու: Քերականը լեզուին հեղինակը չէ, իր պաշտօնն է ուսումնասիրելով խօսուած լե-

զուն՝ բառերու, քերականական ձեւերու ընդհանրացած գործածութիւնն քաղել իր կանոնները: Ն. Ռ. ուղեց աշխարհաբար կանոնաւորել (1853) առանց ժողովրդային լեզուին դիմելու: Իր քերականական կանոնները, չատ անգամ հակառակ Հայ լեզուին ոգւոյն և ճաշակին, պաշտօնական մեծ արգելքի բաղնիցան ժամանակին և չընդունուեցան: Այս միեւնոյն ակումբ բախտին վիճակեցանաւ ուրիշ մը որ Ուղեղնոս-Լեւոն (*) շուրջ քսան տարի վերջ իր ընդհանրական քերականութեամբ կարծեց կանոնաւորել աշխարհաբար և դիւրացնել անոր ուսումը:

Չենք ուրանար քերականութեան դերը լեզուն կանոնաւորելու մէջ: Բայց մարդ միամիտ ըլլալու է, երբ զայն (քերականութիւնը) կը համարի ամէնէն արդիւնաւոր միջոցը՝ իրականացնելու մտադրեալ նպատակը: Ուրիշ միջոցներ ալ նոյնքան և թերեւս աւելի կարեւոր են ընդհանրացնելու այս ձեւերը, բառերը և բացատրութիւնները որոնց գործածութիւնը քերականներ հանրութեան յանձնարարած են, գտնելով զանոնք համաձայն քերականութեան ընդհ. կանոններուն և ի մասնաւորի Հայ լեզուին ոգւոյն:

Ես չեմ յիշեր կարգացած ըլլալ տեղ մը թէ մեր քերականներէն կամ դարգէտներէն մէկը այս խնդրին վրայ խօսելու առիթով յիշատակած ըլլայ աշխարհաբար Սբ. Գրքը իբրեւ գէթ մէկը այն ազգականներէն որոնք սատարած ըլլան կանոնաւոր, մաքուր աշխարհաբարի մը ընդհանրացման:

Աշխարհաբար Սբ. Գրքը կէս դարէ աւելի ժամանակի մէջ մեր ժողովուրդին ձեռքն է, ամէնէն շատ սիրած ու կարդացած գիրքը: Անոր մէջ որդեգրուած լեզուն իր բառարանով և քերականական ձեւերով իր լեզուն եղած է. բառեր՝ որոնք զանազան դաւաճարարաւորներու մէջ անձանաչ եղած են իրենց ուսմիկ հնչումով և ազուազ ձեւով վերածուած են իրենց բուն, հարազատ ձեւերուն: Օտար բառեր դադրած են գործածութիւնէ: Այս պայմաններու տակ աշխարհաբար Սբ. Գրքը պատրաստ է գետինը, ուշ կամ կանուխ ունենալու ընդհանուր աշխարհաբար կանոնաւոր, մաքուր լեզու մը:

Եւ այս եղական երեւոյթ մը չէ մեր մէջ: Յաճախ յեղեղուած է և այս անգամ մենք ալ կը կրկնենք թէ Տանդէի անձնաւորութեան լեզուն և լուստերի՝ մեծ բարեկարգչին՝ Սբ. Գրքի թարգմանութեան մէջ գործածած լեզուն իրենց պատկանած ազգերուն գրական լեզուները եղան: Հաճիկ է որ յիշենք այս առիթով թէ մեր երջան-

(*) Ն. Ռուսինեանի քերականութեան աշխատքը:

կայիշատակ հայրերը, Սահակ և Մեսրոպ, Սբ. Գիրքի թարգմանութեամբ իրենց ընտրած հասանելի լեզուն ժողովուրդին գրական լեզուն (գրաբար) բրին։

Մեզի համար գիտելի բարեբախտութիւն մըն է որ աշխարհաբար Սբ. Գիրքը պատրաստողները շատ կարող մարդիկ (*) եղած են, հմուտ քերականութեան և Հայ լեզուի։ Հոն օտար բառեր, բացատրութիւններ չեն գտնուիր, հոն և ոչ մէկ սխալ կրնաս գտնել քերականական տեսակէտէ գտնելով։ Զոր օրինակ բայերու ժխտական ձեւերու մէջ, մինչդեռ մեր օրերուն մէջ հազուադէպ չէ տեսնել չեք գրելի պէս սխալներ՝ գրուած քիչ ու շատ թուով սեւեռնող գրիչներէ։ Սբ. Գիրքը մտադրութեամբ կարգացողը իսկոյն կը հասկնայ թէ անոր համար աշխատողները քաջ գիտեն մեր աշխարհաբար լեզուին օրրստօրէական ձգտումը և ինչ ինչ ձեւերու մէջ կանխած են իրենց ժամանակը։

Յիշենք ուշագրաւ պարագայ մը։ Աստուածաշունչի Ամերիկեան Ընկերութիւնը խորհելով որ աշխարհաբար Սբ. Գիրքը 50-60 տարի առաջ պատրաստուած է, թէ իր լեզուն հաւանօրէն այն ժամանակէն ի վեր զգալապէս կը տարբերի արդի լեզունէն, որոշած էր 1898ին կաղմել ծանօթ Հայագէտներէ յանձնաժողով մը, վերաքննելու համար Սբ. Գիրքին լեզուն։ Յանձնաժողովը երկար ժամանակ աշխատելով հրապարակ հանեց Մատթէոսի Աւետարանը իբրեւ նմոյշ նոր լեզուին։ Այս փորձէն շատ օրինակներ զրկուեցան ծանօթ անձերու, ինչորեւելով որ հաճին առանց վերապահութեան իրենց գիտողութիւնները ընել նկատմամբ այդ վերաքննութեան փորձին։ Աստուածաշունչի Ընկերութիւնը որոշեց տակաւին պահել հին թարգմանութիւնը, գլխաւորապէս հիմնուելով շատերուն սա զիտողութեան վրայ որ հին թարգմանութեան լեզուն ուրեք ուրեք շատ աւելի յաջողած է քան թէ նոր փորձին լեզուն։ Ասիկա զարմանալի չէ՞ք գտնէր։

Բայց կէտ մը կայ բացատրութեան կարօտ։ Աստուածաշունչի Ամերիկեան Ընկերութեան նպատակն էր Սբ. Գիրքը հասկնալի ընել ժողովուրդին ամէնէն ստորին խաւերուն մէջ իսկ։ 50-60 տարի առաջ աշխարհաբար շատ խառնակ լեզու մըն էր, օտար բառերով և բացատրութեամբ լեզուն։ Արդ՝ այս խառնակ լեզուով պատրաստուած Սբ. Գիրքը աւելի հասկնալի պիտի ըլլար այդ ժամանակի ժողովուրդին։ Աշխարհաբար Սբ. Գիրքին համար աշխատողներ ինչո՞ւ համար զոհեցին ժողովուրդին

(*) Գլխաւոր աշխատողը եղած է լեզուագէտ, բաղմամբու Տոքթ. Ռիկզ, Ամերիկացի միաբնակարար։

բարոյական շահը՝ լեզուն մաքուր, քերականական ընկու համեմատաբար նուազ կարեւոր նկատումին, ինչո՞ւ համար ռաֆայէլեան մէջ չիմկան։

Այս հարցման պատասխանել կարենալու համար ետ երթալու է մինչեւ Բողոքականութեան սկիզբները մեր մէջ։ Այս շարժման առաջին յարգները, կամ աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել, այս շարժումը վարողները քաջ Հայագէտներ էին, զոր օրինակ Վ. Սարգիս Վարդապետ Յովնանեան որ նախ Մայր Վարժարանի (*) մէջ ուսուցչութիւն ընելէ վերջ Զմիւռնիոյ մէջ 4 տարի գլխաւոր աշխատողը եղաւ «Շտեմարան պիտանի գիտելեաց» ամսօրեայ հանդէսին։ Աբխազ և Սիմոն Իւրի-ճեան, որոնց վերջինը իբրեւ խմբագիր Դիպակ թերթը վարեց ամենամեծ արդիւնաւորութեամբ։ Միքայէլ Քիւրճեան որ աշխարհաբար լեզուին համար պատրաստեց քերականութիւն մը, իր ժամանակին ամէնէն լաւը։ Այս վերջինը շատ լաւ ըմբռնած կը թուի իր դերը իբրեւ քերական։ Լեզուական խնդրին մէջ իր անձը հետեւող կը գաւանի Կոնստիլիանոսի սա կանոնին. «Խօսքը ստակի նման դորձածուելու է. այսինքն վրան հասարակաց դրոշմը ունենալով»։ «Մանաւանդ անձի մը գաղափարը» կ'ըսէ իր քերականութեան յառաջաբանին մէջ, «բաւական չէ փոփոխութիւն ընելու, երբոր ընդհանուրին ընդունելի չերեւիր»։ Միեւնոյն ժամանակ՝ իր առեւի անկանոն, խառնակ լեզուի բուն հոսանքէն վարուելով ռամկաւան չէ եղած, և զգուշացած է օտար բառեր և բացատրութիւններ գործածելէ։

Ասոնք (**) և իրենց ընկերները այն հանդիսական պահուն, երբ կ'որոշէին Հայ Աւարաբանական լեզուի գիրենք, երբ մը երգեցին գրաբար լեզուով գրուած։ Արդ՝ այսպիսի աղքատութիւններու տակ աշխարհաբար Սբ. Գիրքը պատրաստողները չէին կրնար ռամկաւան ըլլալ։ Պարզ, ոչ ոչ ռաֆի. այս կը թուի ըլլալ իրենց որդեգրած սկզբունքը որ զիրենք — այս Հայագէտները — գոհացնելով հանդերձ կը ներկայացնէր Բողոքականութեան յառաջդիմասէր ոգին — ժողովուրդը բարձրացնել անոնց մտքին մատչելի ընծայելով բարոյական ճշմարտութիւններ։

Այս քանի մը տողերը նուիրեցինք ոչ թէ լոկ յարգանք մը մատուցած ըլլալու անոնց յիշատակին որոնք երբեմն կարեւոր բաժին մը ունեցած են տալու մեզի աշխարհաբար կանոնաւոր, մաքուր լեզու մը, այլ և յիշեցնելու մեր գրողներուն թէ աշխարհաբար Սբ. Գիրքը թերեւս ամէնէն մեծ օ-

(*) Գուժ-Գալու։

(**) Յիշեալ անձերը ամէնքն ալ Գրիգոր Պատուելի Փէշտիմալճեանի աշակերտները եղած են։

ժամդակը եղած է ընդհանրացնելու՝ ժողովուրդին մէջ՝ բառեր, բացատրութիւններ և քերականական ուղիղ ձեւեր :

Փ.Ա.Ն.Ա.Կ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ
(Տր. Մ. Պէշ)

Գործակալութիւնը 1907 տարւոյն մէջ հետադայ Սուրբ Գիրքերը ցրուած է .

	Սբ. Գիրք Նոր Կտակ Մասեր	Հմգմբ.
Պուկարիա	463 5,698 6,737	42,898
Թուրքիա	40,817 13,717 31,506	56,040
Եգիպտոս	4,906 7,422 34,877	47,205
Սուտան	264 137 939	1,340
Այլեւայլ երկիրներ	1,402 987 4,801	7,190
Ընդ ամենայն	47,852 27,964 78,860	124,673

Ասոնցմէ 20,314 օրինակ գացած են Հայերու, 8,055՝ Յոյներու, 14,676՝ Պուկարներու և Ռուսերու, 4,171՝ Հրեաներու, և 73,095՝ Արաբախօս և Թուրքախօս ցեղերու, Սիւրիացիներու, Ղազարներու, ևն. և մնացածը՝ զանազան ցեղերու :

Գործին մեծ և կարեւոր մէկ մասը ըստ սովորականին չըջուն զրաւաճառներու գործին արդիւնքն է : Պուկարիոյ մէջ վեց մարդիկ ճամբորդած են 3,565 մղոն, Թուրքիոյ մէջ երեսուններեք մարդ՝ 17,806 մղոն, Եգիպտոսի մէջ քսանըջորս մարդ՝ 18,282 մղոն, և Սուտանի մէջ՝ մէկ մարդ՝ 675 մղոն :

Անկարելի պիտի ըլլար մանրամասն տեղեկագիրներ կայացնել Աւետարանի մէջ, բայց կրնանք համառօտիւ յիշել գործին նշանակելի կողմերը .

(1) Այլեւայլ տեղեր պաշտօնական քաղաքացիական ծանց թոյլտուութեամբ մեր գործակալները արտօնուած են բանտերն երթալ և Սուրբ Գիրքեր տարածել Քրիստոնեայ ցեղերէ ելող բանտարկեալներու : Բանտարկեալները դնաճատած են ինչ սր եղած է իրենց համար, և կրնանք յուսալ թէ Սուրբ Գիրքը անոնցմէ շատերու կենաց Հայ եղած է :

(2) Որքանոցները ճրի ընդունած են շատ Սուրբ Գիրքեր, գործնք ուսուցիչները բաշխած են արժանաւոր մանուկներու : Մենք այս գործին համար երախտագիտութեան բազում արտայայտութիւններ ընդունած ենք :

(3) Գրավաճառները շատ օգնականներ ունեցած են իրենց բարի գործին մէջ : Միսիոնարներ, քարոզիչներ, Յոյն, Հայ և Ղազար քահանաներ, վարժապետներ, կօչակալներ, այլ մարդիկ, կիներ և մանուկներ, ամէն ալ բաժին մը ունեցան բարի գործին մէջ : Գայտէրիի գաւառին մէջ կոյր կին մը օգնած է, նաեւ կոյր մարդ մը :

Այս մարդը իր 300 մղոն ճամբորդած և գրեթէ 300 օրինակ ցրուած է :

(4) Ուսուցիչ նշանագիրներով Սուրբ Գիրքեր պատրաստուած են Հայ կոյրերու համար : Եւ հիմա աշագուրկ մը, որ կը վաճաքի օրինակ մը ունենալ և կ'ուզէ կարգաւ սորվիլ, կրնայ ընդունիլ : Կոյրերու համար ձեռնարկուած այս գործը դեռ բազմապէս սրբէ այս երկրին մէջ : Եւ մենք կը վախճանք թէ մեր գաւառացիները բարեկամները տակաւին կատարելապէս վերահասու եղած չեն թէ ո՛րչափ գործ կատարուած է, և հիմա ո՛րչափ գիրքեր պատրաստուած են կոյրերու համար :

(5) Մեզի մասնաւոր հաճոյք կու տայ յիշել մարգարական այն յարաճուն ոգին զոր բոլոր Քրիստոնեայ ցեղերը կը ցուցնեն հանդէպ Ընկերութեան գործին : Քրիստոնէական ամէն գաւառութեան մարդիկ կ'առաջնորդուին տեսնել յատկօրէն թէ Բողոքականի, կամ Լուսաւորչականի, կամ Յոյն յատուկ Սուրբ Գիրք չկայ, և կ'առաջնորդուին խորհիլ և խօսիլ թէ համայն Քրիստոնեայ աշխարհի համար մի միայն Աստուածաշունչ կայ : Ոչ-նէրողամիտ և մոլեռանդ մարդիկ, որոնք կ'աշխատին գործին առջեւ դժուարութիւններ հանել, կը յանդիմանուին բուն իսկ իրենց ժողովրդէն : Չոնազան հասարակութիւններու զպրօցի վարժապետներ կը յանձնարարին ընդունիլ Նոր Կտակարանը իրեւ կանոնաւոր դասաղիւք զպրօցներուն մէջ : Կղերը հեղհեղտէ աւելի կը ճանչնայ եկեղեցիներու մէջ բարեկարգութեան և ղուտ Աւետարանը ուսուցանելու և քարոզելու պէտքը : Մեր զրաւաճառները այժմ աւելի սիրով կ'ընդունուին եկեղեցիներուն մէջ և կը հրաւիրուին խօսիլ ժողովրդին : Այլեւայլ հասարակութիւններու երիտասարդներ և երիտասարդուհիներ մէկտեղ կը ժողովուին աղօթելու և Սուրբ Գիրքն ուսանելու, և այդ մի Սուրբ Գիրքին հիման վրայ միասին կը գործեն Քրիստոնէական գործին այլեւայլ ձեւերուն մէջ : Հայեր, Յոյներ, Ասորիներ և Ղազարներ եւս քան զեւս կը ճանչնան մի Քրիստոնէական Աստուածաշունչին պէտքը բուն իրենց վերստին ծնանդուն համար բարոյապէս : Այսպէս այլեւայլ սնունդներով Քրիստոնէականներու միութիւնը մէկ հաւատքի, մէկ գործի, Քրիստոնէական մէկ բարձր կեանքի մէջ օրէ օր աւելի եւս կը ցուցնէ ինքզինք իրեւ Աստուածաշունչ Ընկերութեան գործին ընտան արդասիքը և պտուղը :

(6) Ընկերութեան գործին հոգեւոր արժէքը յոյժ գեղեցկապէս կը լուսաբանուի այն պատմութիւններով որոնք կը հասնին մեզի փոխուած կեանք

քերու և քաղցրացած նկարագիրներու վրայով, թէ Սուրբ Գիրքին Աստուածային հեղինակութիւն ըլլալուն հզօրագոյն ապացոյցն է մարդուն վրայ ահոր Աստուածային ներգործութիւնը: Կրկին և կրկին կը լսենք բարեկարգեալ արբեցողներու վրայ, և անոնց տուններուն աւելի երջանիկ և աւելի զուարթ ըլլալուն նկատմամբ: Կը լսենք թէ հայհոյիչ և ստախօս մարդիկ, չնայողներ և գողեր բարի, մաքուր և օգտակար եղած են: Կը լսենք թէ պաղ և անփոյթ Քրիստոնէաներ արթնցած են հող. նոր կեանքով ապրելու: Եւ այս ամէնը լոկ Աստուծոյ Խօսքին զարմանալի գործն են:

(7) Գործակալութիւնս անցեալ տարուան մէջ ընդունած է իբրեւ նուէր 280.85 Օսմ. ոսկի: Ասոր աւելի մեծ մասը կը տեսնուի Յունիսի Աւեփէրին մէջ:

Մեզի մեծ հաճոյք է ծանուցանել թէ հետեւեալները ընդունած ենք այդ ժամանակէն հետէ.

Կ. պոլս, Պայպը Հաուսի ժողովրդէն 653: Յոյն Աւետարաններէն 420: Տիկ. Իսկեան 30: Գրիգոր էֆ. Շահպաղեան 30: Յովհաննէս էֆ. Թէֆէեան 246: Ա. պոլս, Թ. էֆ. Ասքիթիօղլու 37½: Եղլար, Ալազուրկ կին մը 26: Գանէս, Գաւիթիօճապաֆեան 94: Մարաշ, Բարեկամ մը 20: Աւետ. եկեղեցիներ 324: Ռաֆա, Կարապետ էֆ. Էմովէեան 20: Պէյրուշ, Ս. Եղիայեան էֆ. 20: Ա. պէյ, Լէֆանա Էր, Աւետ. եկեղեցի 46: Սիւս, Երիցական Սինոդ 293: Ռուսէս, Մկրտիչ էֆ. Մալլումեան 128: Գումար 2,057½:

Էսկէրէ, Փոքր աղջիկներու Աղօթքի խումբը 54: (Աղջիկներուն անունները ցուցակիս յաջորդող նամակին մէջ նշանակուած են): Մանուկներ (Սուրբ Գիրք Միքողներ). Իսկէսար, Գ. Շահպաղեան էֆ.ի ձեռամբ 80: Աֆէն Գաւաշեան, Վեր. Յ. Երանեանի ձեռամբ 14½, 57 մանուկներէ: Օրոս, Փափազօղլուի 45½, 102: Կէֆէէ, Մոստիլեան էֆ.ի 6½, 25: Հագմը. 85¾:

Մանուսորապէս կոյրերու գործին համար.

Յիւլիս (Բալիֆօրմիս) Տր. Ե. Ս. Գըլըճեան 2: Գանէրէ, Օր. Լուսիա 38: Ադրեանոս-պոլս, Թ. Ասքիթիօղլու 12½: Կ. պոլս, Գ. Շահպաղեան էֆ. 30: Կեսաբէս, Մոստիլեան էֆ.ի ձեռամբ Յարութիւն Նազարեան 20: Վահան Ալթունեան 10: Միհրան Մինասեան 5: Միհրան Պալեան 7: Միհրան Զիլ Յակոբեանի ձեռամբ 52½: Մկրտիչ Պօղոսեան 120: Կէֆէէ, Աւետ. եկեղեցի 29: Համբար Ինձալեան 20: Ռուբէն Այվազեան 5: Սուրէն Ռափայէլեան 5: Տէրաբէ, Տէր Յարութիւն Մարկոսեան 5: Մակար Զախլեան 10: Կիւրեղ

Գարաճեան 5: Առաքել Արուսեան 3: Պարհան, Գալուստ Գասպարեան 5: Արթին Մանուկեան 5: Օհան Տեսուկեան 5: Թորոս Գասպարեան 5: Տէր Պետրոս Պարսամեան 5: Կարապետ Ծառուկեան 4: Թադէոս Գասպարեան 3½: Խաչիկ Ծառուկեան 2½: Խաչիկ Պարսամեան 2: Սարգիս Հաճի Յարութիւնեան 1: Գումար կոյրերու համար արուած նուէրներուն 437: Համագումար նուէրներուն $2,057\frac{1}{2} + 54 + 85\frac{3}{4} + 437 = 2,634\frac{1}{4}$:

Վերի թուանշաններուն մէջ կը գտնուին Էսկիւրիւցի փոքր աղջիկներու աղօթքի խումբին նուէրները: Թէ այս փոքր աղջիկներն ինչպէս ըրին այս նուէրները, կը պատմուի Էսկիւրիւի եկեղեցոյն հովիւ Պատ. Մանուկեանի մեզի դրկած նամակին մէջ: Յուսալով որ թերեւս օգտակար պիտի ըլլայ, կը գնենք փոքր աղջկանց պատմութիւնը, որ զեղեցկապէս կը լուսաբանէ թէ ինչպէս Հափաթոս անձինք նոյնպէս մանուկներ ինչպէս կրնան դիմադրել Աստուածաշնչի Ընկերութեան գործը և օգնել որ Աստուծոյ Խօսքը տարածէ:

Վեր. Տր. Պոէն, — Այս կիրակի մինչ հոգեւոր պաշտամունքի համար բւժ կ'ելլէի, փափկօրէն և անուշութեամբ ինծի մօտեցան երկու փոքրիկ օրիորդներ, որոնց դէմքերէն յայտնի էր թէ ըսկիւր ունէին: Եւ առանց սպասելու իմ հարցումիս, ստպէս ըսին, «Պատուելի, մենք, պղտիկ աղջիկներս, քանի մը ամէս ի վեր չարունակած աղօթքի ժողովներուն մէջ (ստակն ալ կարկառելով) երկուքուկէս մէծիտիյէ հաւաքեցինք, և կ'ուզենք որ այս ստակը Սուրբ Գիրքը հրատարակող ընկերութեան դրկես»:

Տր. Պոէն, այս ստակը մատուցանելու ատեն խօսող աղջնակին աչքը ուրախութենէն և սէրէն այնքան կը փայլէր որ ճշմարտիւ կ'արժէր տեսնել: Ես ալ, «Աղջիկս, ձեր ժողովին անդամ եղող և այս ստակը տուող աղջիկներուն անունները ինծի բեր, և Տր. Պոէնի դրկեմ և անկէ խնդրեմ որ այդ անունները Աւեփէրին մէջ հրատարակէ» ըսի:

Այս խոստումով ահա այս երկուքուկէս մէծիտիյէ և յիշեալ աղջիկներուն անունները կը դրկեմ ձեզի:

Գ. Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Աղջիկներուն անունները. — Էսամ Օտեան, Գանձապետ, Ազնիւ Մանուկեան, քարտուղար. Կատար Պալապանեան, քարտուղարի օգնական. Էկլանթին Մանուկեան. Պայծառ Մանուկեան. Մարիամ Պաղտասարեան. Սոֆիա Մոյիսի օղլու. Նուարդ Իսկեան. Մարի Պալապանեան. Արուսեակ Օսեան. Էլիզ Մէրալինեան. Արմինէ Քէրէմեան. Վերթին Քէրէմեան. Աննիկ Մանուկեան և Արմինէ Սէրովեան:

Նոյն

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓՈՐՁԵԼ

Բաղմամեայ փորձառութեան տէր միսիոնար մը, որ իր կեանքը նուիրած է իր գործունէութեան ընդարձակ դաշտին մէջ գտնուողներու կրօնական և իմացական հարցերուն, շատ անգամ հրաւիրուած է ըսել թէ այս և այն վարդապետութիւնները ընդունելի են: Տարիներ առաջ վարդապետութիւններ փորձելու կարգ մը կանոններ որդեգրած է ան, որոնք օգտակար եղած են չլիթութեան և անձկութեան մատնուած շատերու: Ահա այդպիսիներու խնդրանքով ի ստորեւ կը հրատարակենք նոյն կանոնները՝ բուն հեղինակէն ամենով:

Այս հաւատքը ընդունիմ: 1. Հաւատքը յայտնէ պայծառ ու ոչ-երկրամի խօսքերով: 2. Այս հաւատքը հակառակ է մեր մտքին ու այն օրէնքներուն, զորոնք Աստուած յայտնած է Բնութեան և մարդկային փորձառութեան մէջ: 3. Կա՞ն համարներ որոնք ուղղակի կը սորվեցնեն թէ այս կերպով բացատրելու է հաւատքը, և որոնք են: 4. Կա՞ն համարներ որոնք անուղղակի կը սորվեցնեն, և որոնք են: 5. Կա՞յ համար, որ ուղղակի կը հակառակի այս հաւատքին, և ո՞րն է: 6. Կա՞յ համար որ անուղղակի կը հակառակի այս հաւատքին և ո՞րն է: 7. Ասկէ առաջ Եկեղեցիի մէջ այս հաւատքը աւանդուած է: 8. Եթէ աւանդուած է, երբ, ուր՞ն կողմէ և ի՞նչ ազդեցութիւն թողած է: 9. Անհատի մը հոգեւոր կեանքին ու նկարագրին վրայ ի՞նչ է այս հաւատքին ճշմարիտ և անխուսափելի ազդեցութիւնը:

ԽՆԴՐՈՒԱԾՔ

Կեանքիս զաւրան օրերուն մէջ կորովի Շուրջըս փառքի անուրջներով երբ լեցուի, Պատրաստեն ինձ դիրք մը փայլուն անմահ, Ձէ, չեմ ուզել այդ երազներն, այլ միայն, Տէր իմ, առը ինձ ձայն մը անուշ, մարմնընուն Որ միշտ երգեմ Բու սէրդ անհուն ամէնուն:

Անգութ բաղրն երբ խոփող դէմքով ինձ նայի, Խըլէ ինձմէ պատիւ, փառք, յոյս մի առ մի, Դարձնէ զիս հացի կարօտ մութրացկան, Ասոնք սիրով պիտի տանիմ, երբ միայն, Տէր իմ, տաս ինձ ձայն մը անուշ, մարմնընուն Որ միշտ երգեմ Բու սէրդ անհուն ամէնուն:

Տարիներու ծանր բեռան տակ թէ կըքիմ, Ծրոյի քամակս, աղօտանան աչերն իմ, Թօշին այտերս, ոտքերս ալ երբ զողբողան, Շատ երջանիկ պիտի ըզգամ անձս, երբ միայն, Տէր իմ, տաս ինձ ձայն մը անուշ, մարմնընուն Որ միշտ երգեմ Բու սէրդ անհուն ամէնուն:

Երբ որ մահուան թևերուն մէջ ցրտաշունչ Ընդարմանամ ու փրչեմ իմ վերջին շունչ, Կը խնդրեմ, երբ հողին յանձնէք մարմինս հէք, Շիրմիս վըրայ այս սողերը զըրեցէք: Եթէ ունիս ձայն մը անուշ, մարմնընուն, Երգէ գու միշտ Փրկչին սէրը ամէնուն:»

Խարբերդ

ԱՐՄԵՆ Խ. ՁԵՐՁԵՍԵ

ՄԲ. ԳՐՈՑ ՈՒՅՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 8—14

Կէր. Յօր. Է.: Յօր կ'ուզէ մեռնիլ և իր տառապանքներէն ազատուիլ: Բայց հմր. 17-21ի մէջ յայտնուած գաղափարներուն՝ աւելի փառաւոր պատասխաններ կու տայ Աւետարանը քան զոր Յօր կարող պիտի ըլլար տալ: Աստուած ինչո՞ւ մարդը մեծ բան մը կը համարի: Վասն զի մարդ անառակ չ'ըլլէ է: Աստուած ինչո՞ւ իրեն նշան կ'առնէ մարդը: Որպէս զի անոր մէջ իր փառքը և Գրիստոսի պատկերը արտադրէ:

Բշ. Յօր. Ը.: Բազմապէս կը ձեռնարկէ անցեալ ազգերուն պատմութիւնէն ապացուցանել թէ վիշտն ու նեղութիւնը մեղքին հետեւանքն են: ՉԱստուած կանուխ փնտռէ:

Գշ. Յօր. Թ.: Աւետարանին տուած պատասխանը հմր. 2ին մէջ Յօրի հարցումին. Հոով. Գ. 24, Աւետարանին տուած պատասխանը հմր. 33ի զանգաւին. Ա. Տիմ. Բ. 5: Մեր Տէրը մով, Յիսուս Գրիստոսով, Աստուած ոչ թէ իբրեւ անաւոր Դատաւոր, այլ իբրեւ մեղ իրեն հետ հաշտեցնելու աշխատող Հայր յայտնուած է:

Դշ. Յօր. Ժ.: Յօր նորէն կը զանգաւի իր տառապանքին մէջ: Դիտէ թէ այս աղէտները եկած չեն իր մեղքին պատճառաւ: Բայց չկրնար ըսել նաեւ թէ ինչո՞ւ եկան անոնք: Որովհետեւ գերեզմանէն անդին ալ մութ է իրեն համար, կ'ուզէ հանդստանալ մեռնելէն առաջ: Գրիստոս գերեզմանէն անդին կողմն ալ լուսաւորած է:

Եշ. Յօր. ԺԱ.: Սովոր Յօրը իբրեւ մեղաւոր դատելով զանիկա ապաշխարութեան կը հրաւիրէ: Իրաւ, Յօրը այս կերպով յանցաւոր հանելու թէեւ իրաւունք չունէր, ամէն մարդու պէտք է լըջօրէն ուսումնասիրել 13, 14 համարները:

Ուր. Յօր. ԺԲ.: Հմր. 13ին մէջ Յօր կը յիշէ թէ Աստուծոյ իմաստութիւնը և մեծութիւնը ամէնուն ծանօթ է, նաեւ չարերուն յաջողութիւնը: Այսօր հմր. 10ը միտք բերելով ապրէ: Դուն ապահով ես վասն զի կեանքդ անոր ձեռքն է, և զօրութիւնդ ու մխիթարութիւնդ անկէ կու գայ:

Շք. Յօր. ԺԳ.: Հմր. 13ին մէջ կը տեսնենք Յօրի հաւատքին յազմութիւնը: Թէեւ Յօր սխալ կարծիքի վրայ կը գանդատի Աստուծոյ բարոյական կառավարութեան դէմ, և սակայն իր հաւատքը չխտորիր արդարութիւնէն և Աստուծոյ: Դիտէ թէ ինք խոտորած չէ արդարութեան ճամբէն և թէ Աստուած արդար է. և ուստի ապահով է թէ մահն իսկ կարող պիտի չըլլայ իր յոյսը Աստուծոյ վերջնիկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Յորենի ներածման մաքսը, որ առժամապէս ջնջուած էր, Մարտի սկիզբէն պիտի վերահաստատուի: Նահանգներու մէջ արդէն իսկ սկսած է դանձուիլ: Արմտիքի արտածման արգելքն ալ վերցաւ: — Զեռնաս խշխանութիւնը հրամայեց անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել հայի գինը գեղջիւս համար: — Գաղաքապետութեան կողմէ հաստատուած մօր վաճառանոցները ջնջուեցան իբրեւ անօգուտ: — Համազգային Անկեղանոցին մէջ աշխատանոց մը պիտի հաստատուի հոտեղէնի, պտուղի և բանջարեղէնի պահածոյի, մօմի և օճառի պատրաստութեան համար: — Գաղաթաշի կողմը Աշիլէթի վարժարանի շէնքին մէջ եօթը դասարանով Իտալիոյ դպրոց մը պիտի հաստատուի Պէշիկթաշի և Վոսփորի տղայոց համար: — Ըստ Իգլաթի, գարնան Իւսկիւտարի և Ալէմտաղի միջեւ ինքնաշարժ կառք պիտի բանի և մէն մի ուղեւոր 15 դահ. պիտի վճարէ: — Հանրօգուտ գործերու նախարարութեան մատուցուած են Գոնեալի դաշտին ոռոգման համար Անատոլուի Օսմ. երկաթուղիի ընկերութեան կողմէ պատրաստուած 132 քարտէս: — Շիրքէթի Խայրիյէի Յնվ. ամսոյ հասոյթն եղած է 954,922 դահ., նախորդէն 108,842 աւելի, իսկ Մարտէ մինչեւ Յնվի վերջը 14,744,620, այն է՝ նախորդէն 848,529 աւելի:

Նահանգներ. Վանի կուսակալ Ալի Րիզա պէյի պալայի աստիճան չնորոնեցաւ: — Կայս. հրամանով 30,000 դահ. յատկացուեցաւ Նիկոէ գաւառի (Գոնեա) Պոր գաւառակին Ուլու Գըշա գիւղի երկրաշարժէ արկածեալներուն: — Որոշուած է Իզմիրէ Գողարեալը թրպուէյի գիւծ մը չինելու մեծ նաչնոր՝ տալ Իզմիրի թաղապետութեան: Հասոյթին հարիւրին 20ը պիտի յատկացուի տեղւոյն արհեստագիտական վարժարանին, 20ն ալ աղքատներու հիւանդանոցին: — Հրամայուեցաւ մաքրել Էսփրնէի Մարիցա գետը: — Պուլկար 21 հողքինոց աւազակախումբ մը ջնջուած է Փէթրիչ գաւառակի մէկ գիւղին մէջ: Ուրիշ աւազակապետներ և աւազակներ ալ ձերբակալուած են ուրիշ տեղեր, ընդհանրապէս մեծաւ: — 7,000 ոսկի յատկացուած է, կ'ըսեն Իզմիրի թերթերը, Հերմոս գետը թումբերով եզերելու համար Մէնէմէնէ մինչեւ Փանակ Պուրնու: — Հրդեհի պահուն գործածելու համար ջրհորներ պիտի չինուին Սէլանիկի մէջ: Մալքը մասամբ թաղապետութիւնը պիտի սոյ,

մասամբ ալ ջուրի ընկւր և թաղեցիները: — Սըվազէ Շապին Գարահիսար հեռագրաթիւ մը պիտի հաստատուի: — Առ այժմ մատուտակի մէկ քաշին տուրքը 13/4 փարա պիտի ըլլայ մինչեւ 5 տարի: — Սուտանի մէջ ձեռնարկուած է բամբակի քարշիւ անուշով նոր տեսակ մը մշակել: Եթէ այս փորձը յաջողի, կ'ըսուի, մեծ փոփոխութիւն պիտի կրէ բամբակի մշակութիւնը: — Գաւառներէ հասած լուրեր առ հասարակ նպաստաւոր են արմտիքի յառաջիկայ հունձքին համար: Սէլանիկի մէջ ամսոյս 18էն ի վեր վերահաստատուած է ներածուած ցորենի մաքսը, որ ջնջուած էր ժամանակէ մը ի վեր: Գոսովայի մէջ ներածման մաքսը վերահաստատել որոշուած է, բայց արտածումը դեռ ժամանակ մը պիտի արգելուի: Էրզրումի ներածումները մաքսէ զերծ են դեռ, բայց ալլւր և երկրպագորեն սկսան մաքսի ենթարկուիլ: — Սէյտիքէօյի (Այաթն) տնկարանէն Ամերիկեան որթատունկ պիտի բաշխուի ձրիապէս: Թթաստանի մշակման մեծ ոյժ կը արուի այդ նահանգին մէջ: — Պրեսայի կուսակալութեան պատուիրուեցաւ թոյլ չտալ որ որթալուծէ վարակուած տեղերէ թթենի զրկուի այնպիսի տեղեր, որոնք զերծ են այդ ախտէն: — Անցեալ ուրբաթ գիշեր Պիլէճիկի մէջ հրդեհէ մը 2 խոն, 2 տուն և 12 խանութ այրած է:

Աւետ. Ժող. Ծանօթ բանասէր և հեղինակ Միւրան էֆ. Յովնանէսեան օրհնութեան կոնդակ մը ընդունած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսէն այն համալից և անկողնակալ դրախտականին համար զոր Արեւելի մէջ հրատարակած էր Յ. Գ. Մըմբեանի «Ժմ Դար և Յովն. Պրեսայի Տէրոյնոյ» երկաթիւթեան վրայ: — Ուրֆայի եկեղեցիին զպրոցի հոգաբարձութիւնը 13 տարիէ ի վեր առանց պարաքի կը փակէ տարեկան իր հաշիւները: — Տիկին Ս. Հապիւլ Բիւրքէ-ձեան ստանձնած է Աւետ. Ժող. մը զրկել աղքատ գիւղի մը ժողովուրդին, ուր ընտ. Աւետ. Ժող. չերթար: — Տիարպէրիի հովիւը դացած է ժամանակ մը քարոզել Յարգինի և շրջակայից եկեղեցիներուն: — Մամուրէթ իւլ Աղիդի եկեղեցիին տարեկան տղթքի եօթնեակին մէջ հաւաքուած դրամը կուսակալ երկիրներու համար Սը. Գրոց թարգմանութեան օժանդակելու յատկացուած է: — Գուլուլ քարոզիչ Պատ. Սեդրաք Էքմէքձեան իր կնոջ հիւանդութեան պատճառով հարկադրուած է հրաժարական տալ եկեղեցիին: — Նոր Երզրանի տպագրութիւնը յաջողապէս յառաջ կ'երթայ և գրեթէ կէսը պատրաստ է: Յուսակի է որ աշնան ամբողջովին աւարտի: — Ատաբաղարցի Յովսէփ էֆ. Չարգձեան Փետր. 4ին մեռած է Աղեքսանդրիոյ մէջ 28 տարեկան:

Հայ Ժող. Պատրիարք Հայրը անցեալ կիրակի Մայր Եկեղեցիի մէջ պատարագեց ի յիշատակ Մայր Եկեղեցին վերաշինող Մանուկ էֆ. Սմբատեանի և նախագահեց հոգեհանգստեան պաշտօնին : — Երեքշաբթի իր ծննդեան տարեդարձին տոբիթով չնորհաւորութիւններ ընդունեցաւ նշանաւոր անձերէ : — Աղգ. Վարժարաններու համար պատարաստուած կանոնադիրը Ուսումնական Խորհուրդին ներկայացուեցաւ : Ժողովը որոշեց պատճէններ զրկել եկեղեցական և աշխարհական դասէ քատասուն ձեռնհաս անձերու, որպէս զի ուսումնասիրեն զայն և իրենց ղեկավարութիւնները նշանակելով վերադարձնեն ժողովին : — Տ. Փառէն Վարդապետի հրահանգ զրկուեցաւ փութով մեկնել Ուրֆայէ և Արմաշու Դպրեւանքի մատակարարութեան պաշտօնը ստանձնել : — Պուկարական քանի մը քաղաքներու մէջ տեղային իշխանութիւններու կողմէ արգելքներ յարուցուած էին Աղգ. Վարժարաններու կրթական ծրագրին գործադրութեան դէմ : Աղգ. Կեդր. Վարչութիւնը, յիշեալ քաղաքներու հոգեւորականներուն և հոգաբարձութիւններուն խնդրանքով, որոշեց զիմել Պուկար իշխանապետութեան և խնդրել որ կրթական այդ դժուարութիւնները վերցուն : — Աղգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը որոշած է նոյն հաստատութեան բժիշկներու թոշակներէն կարեւոր զեղչեր ընել : Բժշկապետ Տր. Շէքպէթճեան էֆ. այս պատճառով իր հրաժարականը տուաւ : — Օր. Սրբուհի Սաղաեան, որ ասկէ առաջ հաճած էր իր հանգուցեալ եղբոր, Ալիքսան էֆ. Սաղաեանի, կտակը գործադրել Եէնի Մահալլէի ձեմարան-Վարժարանին շինութեան ձեռնարկելով, այժմ ետ կը կենայ իր այդ գիտաւորութենէն : — Գերման ընկերաբան Մ. Օթթօ կիրակի Մայր Եկեղեցիի մէջ Պատարագի ներկայ եղաւ և ապա այցելեց Պատրիարք Հօր : — Վսեմ. Արքանամ Բարթող փաշա կը տեղեկագրէ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին թէ վերջերս Աղեքսանդրիա վախճանած Վահրամ վարդապետի գոյքերուն մէջ մուրհակ մը գտնուած է, որով հանգուցեալը 2,000 ոսկիի պահանջ մը ունի իր քրոջ վրայ : Ուրովհետեւ այդ քոյն ալ կալուած մը թողած է, որու արժողութիւնը իւր 3,500 ոսկի կը հաշուուի, յուսալի է որ վանքը յաջողի գանձել իր միաբանին այս պահանջը : Արդէն իսկ այդ նպատակով փոխանորդագիր մը զրկուած է Վսեմ. փաշային որպէս զի հարկ եղած օրինական գործողութիւններուն ձեռնարկէ : — Էջմիածնի Սինոդի երիցագոյն անդամներէն Տ. Արիստակէս Արքեպիս. Դաւթեան ֆետր. 22ին վախճանած է : Պատրիարք Հայրը հեռադրով իր ցաւակ-

ցութիւնը յայտնեց Տեղապահ Տ. Գէորգ Արքեպիսկոպոս Սուրէնեանի : — Տ. Կորիւն Վրդ. յուզարկաւորութեան փառաւոր հանդէսին Աղգ. լաղմաթիւ դէմքերու հետ ներկայ եղած են նաեւ Ֆրանսական դեր հիւպատոսը, Հայ Աւետարանականներու և Հայ Կաթողիկոսներու երեւելիները : Թափօրը կարգաւ հանդիպած է նաեւ քաղաքին միւս երեք եկեղեցիները, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ դամբանականներ կարդացուած են : Հանդիստ մը եւս կատարուած է կեդրոնական դպրոցին մէջ, ուր խօսած է Աւետարանականներու քաղաքիչը և քաղաքին Աստուածաբանական դպրոցի ուսուցիչներէն մին և աշակերտներէն երկուքը : Ուրիշ քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Արմաշու Դպրեւանքին, մէջ եւս հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է ի յիշատակ հանգուցելոյն : Սոյն Մայրավանքին մէջ կատարուածին նախագահած է նոյն ինքն Կաթողիկոսը : — Աթաբէխանի վաճառականներէն Պ. Յովակիմ Մարութեանեանց, որ մօտեցաւ մեռաւ, 7,000 ոսկի կտակած է քաղաքին Հայ հասարակութեան : Այս անձեռնմխելի գումարին տոկոսով սաներ պիտի կրթութիւն նուիրատուին անուամբ : — Գահիրէի մէջ գտնուած բարեւորական մարմին մը, նկատելով որ Զէյթունի որբանոց-արհեստանոցը նիւթական անձկութեան պատճառով գոյուելու վրայ է, որոշած է ամսական 5 ոսկի նուիրել նոյն հաստատութեան : — Զաւայաքնակ Հայ վաճառականներ 170 ոսկի զրկած են Պատրիարքարանի նպաստ գաւառացի աղքատիկ ընտանիքներու : — Տէր և Տիկին Մարթէն Յակոբեան անցեալ շաբթու մայրաքաղաք վերադարձան : — Երկուշաբթի Բերայի Ս. Երրորդութեան Եկեղեցիին մէջ կատարուեցաւ Մանչէթըրաբնակ վաճառական Երուսաղէմ էֆ. Էպէեանի և Օր. Սրբուհի Մ. Իբրահիմեանի պսակի հանդէսը : Կը նախագահէր Պատրիարք Հայրը չրջապատեալ բազմաթիւ եղիսկոպոսներէ եւ եկեղեցականներէ : Նոյն օր նոյն եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ նաեւ պսակադրութիւնը Սարգիս էֆ. Բէշեանի ընդ Օր. Մանսիկ Մ. Թէլֆեանի Դարձեալ, Իզմիտի Արաւանպէկ զիւղէն ու Պարտիզակի չրջանաւարտ Ոսկան էֆ. Տէրեան Լանտոնի մօտ Վաթֆըրա քաղաքին մէջ Փետր. 6ին ամուսնացած է Ատաբաղարցի և Հայուհեաց Վարժարանի չրջանաւարտ Օր. Սիրուհի Եաղըճեանի հետ :

Դրամական.	Փետր. 13/26		
Օսմ. Միայ. Օ. Ո.	104 29	Բումլ. Երկրի. Ֆր.	178 12
Մէճիարիէ	108	Նաքուլէն	87 13
Մէթալիք	101 10	Դրիմից	50
Մանր արծաթ		Անգլ. ոսկի	109 37
Ռուսիոյ բոլ	92 30	Մանէթ	8 70

ԱՐՏԱՔԻՆ

Յրանա . Մ. Կասթոն Միժոն, որ անցեալ տարի Ամերիկացի Մր. Չարլս Նրիբրի հետ բարեբախտութիւնն ունեցաւ Կիզէի վաճառականներուն զիջած մանրմուկ բաներուն մէջ կարգ մը ձեռագիրներ գտնելու Աքմինի (Վերին Եգիպտոս) աւերակներէն հանուած, Փետր. 17ի Տէպային մէջ տեղեկութիւններ կու տայ Սբ. Գրոց վաւերական նոր ձեռագիրներու գիւտի մը վրայ : Սբ. Գրոց խորհմուտ Ամերիկացիներու երկար քննութեամբ հաստատուած կը թուի, կ'ըսէ Մ. Միժոն, թէ այդ ձեռագիրները Դ, Ե և Չ դարերու գործ են : Առաջինը կը պարունակէ Բ Օրինաց և Յեսուայ գիրքերը, երկրորդը՝ Սաղմոսները և կը տեսնուի թէ աւելի ամբողջ է քան Վատիկանի ձեռագիրը, երրորդը՝ չորս Աւետարանները և չորրորդը Գործոցը և առաքելացիներու թուղթերը : Մր. Յրիբրի ձեռագիրները Բրիտանական Թանգարանի Ալեքսանտրեան հռչակաւոր քննադիրներէն աւելի մեծ են : Բայց այս գիւտին կարևորութիւնը հոս է որ, երբ այս ձեռագիրները Բրիտանական Թանգարանի ձեռագիրներուն հետ բաղդատուին, կը տեսնուի թէ վերջիններուն մէջ չգտնուած շատ բաներ, նոյն իսկ հառուածներ, տակաւին պահուած են նորերուն մէջ : Ուստի, ըստ Մ. Միժոնի, Սբ. Գրոց նոր վերաքննութիւն մը հարկ պիտի ըլլայ : — Փարիզեան թերթ մը կ'ըսէ թէ Կառավարութիւնը ափիոնի վաճառումը աւելի սեղմումի ենթարկելու անօրինութիւն մը կ'ուսումնասիրէ : Մասնաւորապէս արտօնուած դեղագործներ և դեղավաճառներ եւթ պիտի կրնան ափիոն պահել կամ վաճառել : Ասոնք ալ պարտաւոր պիտի ըլլան ստուգել թէ ինչո՞ւ կը դնուի ափիոնը, արձանագրել տրուած նպատակը, նաեւ գնորդին անունը և հասցէն և ծախուածին քանակութիւնը : — Նկատելով որ ի մօտոյ Երեսփ. Ժողովը ձեռութեան թոշակի խնդրով պիտի զբաղի, շահեկան է գիտնալ թէ Աշխատութեան նախարարութեան հաշուով քանի՞ հոգի պիտի օգտուին առաջադրեալ օրինագիծէն : Այդպիսիներու համագումարը կ'ենթադրուի դրեթէ 12 միլիոն, որու մէջ կան 5,231,000 թոշակառու անձեր առևտրական և ճարտարական հաստատութիւններու պատկանող և 3,679,000 երկրագործական մշակներ : Երեսփ. Ժողովը այս երկու դասակարգերուն վրայ աւելցուց տան սպասաւորներ և ազարակի վարձակալներ : Նախարարութիւնը առաջիններու թիւը կը հաշուէ 2,193,000 և վերջիններունը 854,000 : — Յրանսական կառավարութիւնը կրօնական միա-

բանութիւններու ստացուածներուն բաշխման բարեկարգեալ դրութիւն մը կը պատրաստէ՝ այսուհետեւ միայն կիրարկելի և առանց յետադարձ զօրութեան : Սոյն բարեկարգութեան էական կէտն է բաշխումը վարչային միջոցներով կատարել և ոչ թէ օրինական ուրոյն ձեռնարկներով, ինչպէս կ'ըլլար մինչև յարգ : Խումբ մը Փարիզի Բողոքականներ, մեծ մասամբ հակառակորդներ յառաջացեալ Հանրապետականներու քաղաքականութեան և բաժանման օրէնքին, աղերսագրով մը Ծերակոյտին ուշադրութիւնն հրաւիրեցին եկեղեցական ստացուածներու փոխանցման նկատմամբ Երեսփ. Ժողովի մատուցուած ծրագրին ինչ ինչ արամադրութիւններուն վրայ, դորոնք օրէնքի հիմնական սկզբունքներու ծանր բռնաբարում կը կոչեն : Իրենց պարտք կը համարին աղաչել որ Ծերակոյտը այդ «ճշմարիտ անօրինութեան» մէջ մաս և բաժին չունենայ : Կ'ըսեն թէ Ծերակոյտը չէ կարող «մեռեալներու հոգիներուն հանգիստը ապահովող պատարախներու համար կտակուած ստացուածներու գրաւումը արտօնել կամ վաւերացնել, առանց խորապէս վշտացնելու ամէն այնպիսիներ որոնք կը հաւատան մեռեալներու համար մատուցուած աղօթքներու արդիւնաւորութեան : Եթէ կտակներու պայմանները այլևս չեն կրնար յարգուիլ, կտակուած գումարները վերադարձուելու են կտակարարներու ներկայացուցիչներուն, այն է՝ կտակընկալներուն և մերձաւորներուն, ինչպէս վճռեցին բաղմաթիւ դատարաններ : » Ի վերջոյ, իւրեւ սերունդներն այն մարդոց որոնք իրենց կրօնքին պատճառով կողոպտուած, հալածուած և դատապարտուած են, կը յայտնեն «անյաղթելի այն սարսափը որով կը համակուին երկրպագութեան և անհատական ստացուածքի ազատութեան մէջ մի բռնաբարման համար,» և կ'աղաչեն որ Ծերակոյտը հասարակաց օրէնքին սղաշաղկանութեան տակ դնէ բոլոր Յրանսացիները, ինչ կրօնքի ալ պատկանին :

Ա.Բ.Ե.Ա. Անցեալ Հոկտեմբեր Թայֆի Նիւ Եորքի թղթակիցը անթել հեռագրութեամբ համառօտ լուրեր կը զրկէր երբեմն : Բայց Փետր. 16ին իբր 2,000 բառով երկար հեռագիր մը զրկեց : Անթել հեռագրի սակագրինն է այժմ՝ բառը լսի 3 դահ. Անգղիոյ և Քանադայի միջև : — Լինքընի ծննդեան տարեգարձին օրը քաղաքական շատ ճառեր խօսուեցան Միաց. Նահանգներուն մէջ : Պատերազմական նախարար Մր. Թէֆթ Կրէնտ Բէթլադի մէջ խօսելու առիթով ուշադրաւ բաղդատութիւն մը ըրաւ Լինքընի և Բոզէվէլթի միջև : Ուրիշ նախարար մը Մր. Կարֆիլտ ըսաւ թէ քաղաքային մեծ աղէտներու

առջևն առաւ աւազակային հարստութիւնը խափանելով: Ծով. Բոնդըրս տեղեկագիր մը պատրաստեց, որ մարտանաւերու շինութեան վերաբերեալ կարգ մը նոր քննադատութիւններով կ'զբաղի մեծ մասամբ: Իր գլխաւոր ձեռնարկութեան նպատակն է ցուցնել թէ Ամերիկացիները իրենց նաւատորմին համար անձկութիւն ունենալու չեն և թէ, եթէ ուէ՛ ժամանակ պատերազմ պատահի, նաւերը պիտի կրնան կատարել ինչ որ սահմանուած են կատարել: — Երեակոյտը փետր. 19ին վաւերացուց Ֆրանսայի հետ կնքուած իրաւարարական դաշնագիրը: Յոյս կը յայտնուի թէ Մեծ Բրիտանիոյ և ուրիշ երկիրներու հետ կնքելիսն ալ դիւրաւ պիտի վաւերացուին Երեակոյտէն: — Միաց. Նահանգներու Փիլկրիմներու Ընկ.ը Փետր. 19ին Մեծ Բրիտանիոյ Ամերիկեան զեւպան Մր. Հուայթլօ Բիտի փառաւոր հացկերոյթ մը տուաւ Նիւ Եորքի մէջ: Ներկայ էին Ամերիկայի սեղանաւոր, քաղաքագետ, եկեղեցական, զեղարուեստական և զբաղմունքային հետազոտող երեւելի ներկայացուցիչներ: Գլխաւոր ուղերձը խօսողն եղաւ Մր. Բիտ: — Աւստրալիոյ կողմէ Մր. Տիքին Ծովային նախարարութենէն խնդրած է որ Ամերիկեան նաւարածիւր Աւստրալիա այցելէ: Այս հրաւերը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց ձեռնհաս իշխանութեան, և Մր. Բուլթ պատասխանեց թէ փափաքելի է որ նաւարածին զէլթ մէկ մասը կարենայ այդ հրաւերն ընդունիլ: Յարած է սակայն թէ նաւարածին շարժումները վերջնապէս որոշուած չեն, թէ և շատ հաւանական է որ Սուէզի ծամով վերադառնայ Ատլանտեան:

Ռուս. Փորթ Արթըրի անձնատուութեան պատասխանատու սպաներուն դատը փետր. 20ին վերջացաւ Սր. Փեթրոպոլսկի մէջ: Զօր. Շթէօսը մահուան դատապարտուեցաւ, բայց առանց իր իրաւունքները և աստիճանը կորսնցնելու: Զօր. Փոքր յանգիմանուեցաւ և Բէօյս և Սմիրնով զօրավարները անպարտ արձակուեցան: Զօր. Շթէօսը դատապարտուեցաւ՝ պաշտպանութեան միջոցները չօգտած անձնատուր ըլլալուն, իր հեղինակութիւնը յարգել տալ չյաջողելուն և կարգապահական ղեկավարներու պատճառով: Սակայն դատարանը Զարէն պիտի խնդրէ տասնամեայ բերդարգելութեան փոխել այս վճիռը, վասն զի Փորթ Արթըր Զօր. Շթէօսը ռաւջնորդութեամբ ահագին ոյժերու գէժ ինքզինք պաշտպանեց անօրինակ յամառութեամբ մը, որ բովանդակ աշխարհը հիացուց պահպան զօրաց դիւցազնական քաջութեան վրայ, վասն զի քանի մը յարձակումներ ետ մղուեցան ահաւոր կորուսաներ պատճառելով թշնա-

միին, վասն զի Զօր. Շթէօսը բովանդակ պաշարման միջոցին արծարծեց պաշտպան դիւցազնուններուն քաջասիրտութիւնը, և վերջապէս վասն զի դործօն դեր մը խաղաց երեք ընդհարումներուն մէջ: Նախագահ Զօր. Վոտար խորին լուծեան մէջ կարդաց դատավճիռը: Զօր. Շթէօսը կարմրեցաւ, բայց ինքնազապութեան մեծ ճիգով մը խիստ և զինուորաւայել անզգածութիւն ցոյց տուաւ: Զօր. Սմիրնով ևս, որ ձեռքերը դրպանը դրած կեցած էր, բոտ երեւութիւն չյուզուեցաւ: Բայց Զօր. Բէօյսի աչքերը արցունքով լեցուեցան: Զօր. Շթէօսը կ'ընկերանար իր որդին, որ նմանապէս բանակին մէջ է: Վճռին ընթերցումէն ետքը բարեկամներ և համակիրներ չըջապատեցին զօրավարը և քանիցս համալուրեցին զայն ու ձեռքերը սեղմեցին: Գատարանէն մեկնեցաւ իր որդւոյն ուսին կրթնած: Պատերազմական նախարարը Զարին պիտի զրկէ այն աղերսագիրը, որով ողորմութիւն կը խնդրուի դատապարտեալին համար: — Ռուս մամուլը մեծ գոհունակութիւն կը յայտնէ այն ճառին համար զոր Սըր Էտտերը խօսեցաւ Անկլեոսական պայմանագրութեան վրայ, և կ'ըսէ թէ Լորտերու և Երեսօխոսաներու ժողովներուն մէջ խօսուածներէն կը տեսնուի թէ սոյն պայմանագրին հիմնական կարեւորութիւնը և նշանակութիւնը լիովին կը գնահատուին թէ՛ Ազատականներէն, թէ՛ Պահպանողականներէն: Նոյն Վեֆա այս պայմանագրին վրայ կը խօսի ոս տեսակէտէն թէ Ռուսիոյ զիրքը խախտած չէ, և թէ Ռուսիա տակաւին իբրեւ մեծ պետութիւն կը մնայ հակառակ իր վերջին պարտութեան: «Մեծ Բրիտանիա տկարներու հետ զինակցելու սովորութիւն չունի»:

Հաշիստան. Ահաւասիկ փշաւուրէ մինչև Փետր. 20 հասած լուրերը. Զօր. Ուիլքսօնի բանակեալը շատ ամուր է դեռի մը մօտ: Հարուէն և հիւսիսէն բլուրներով չըջապատուած է և ընտիր զօրականներով պաշտպանուած: Կատարեալապէս կ'իշխէ Պազար հովան և Քորայի հետ հազորակցութեան ապահով դիմ մը ունի: Զաքա իջելը նուազ ընդդիմութիւն կ'ընեն, ծանր կորուստի ենթարկուած ըլլալով: Մեռած են թշնամի պարագլուխներէն Շինաս և Ումր պին խուսրոկի, և վասնզաւոր կերպով վիրաւորուած է ուրիշ պարագլուխ մը, Տատէյ: Զաքա իջելու գէժ Անգղիական արշաւախումբը կը բաղկանայ 2,08 Անգղիացիէ, 8,622 տեղացիէ, 475 ձիէ, 353 մատաղածիէ և 4,200 ջորիէ:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՅՈՒՃԱՆՆ

Ֆինանսերը եղուշու Ամերիկան խան

ԿԱՐԵԻՈՐ ԽԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

1. ՏԻՏՈՍ, ԽԱՉԻՆ ՄԷԿ ԸՆԿԵՐԸ առնու
ղիւրքը Սր. Աւետարանի պատմութիւնը խիստ
շահեկանօրէն կը պատկերացնէ և կը բա-
ցատրէ: Յանձնարարելի մասնաւորապէս դե-
ռատիներու համար: Թղթակազմը 5 և լա-
թակազմը 7 դահ.: Հայատառ թուրքերէնն
ալ կայ:

2. ՉԻՆԱՅԻ ԵՐԷՅ ՀՇԻԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ.
Բնիկ Չինացիի մը Գրիստոնէութիւնը ընդու-
նելուն և իբրև Գրիստոնէայ պաշտօնեայ
անցուցած Գրիստոնէական օրինակելի և
օգտակար կեանքին նկարագրութիւնն է:
Թղթակազմը 3 և լաթակազմը 4 1/2 դահ.:
Հայատառ թուրքերէնն ալ կայ:

3. ՊԱՐՁ ԿԵԱՆՔԸ. Գաղղիացի Նշանաւոր
հեղինակ Շարլ Վալենթի մէկ գործը որ Հայե-
րէնի թարգմանուած է Յովհաննէս Էփ. Ալիք-
սանեանէ: Գին 3 1/2 դահ.:

4. ՄԱՆՁԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ. 1 դահ.: Հա-
յատառ թուրքերէնն ալ կայ:

5. ՎԱՂԱՐ. Հայատառ թուրքերէն, որ
կը պարունակէ Վեր. Տոգ. Ճ. Գ. Կրինի, Փրոֆ.
Յ. Ա. Պէդճեանի, Փրոֆ. Տոգ. Ճորճ Էտէմ
Սմիթի, Վեր. Սիմօն Թէրզիեանի, Վեր. Բէ-
նըն Տէնթըն Թոմսընի, Վեր. Յակոբ Պիւ-
պիլեանի, Եպիսկոպոս Ֆիլիփս Պրուքսի,
Վեր. Յովհաննէս Գ. Գրիգորեանի, Վեր.
Մանասէ Կ. Փափաղեանի, Վեր. Տոգ. Ճ. Յ.
Հէրիքի, Վեր. Տոգ. Չարլզ Րիչարտսի, Վեր.
Տոգ. Փ. Թ. Ֆրսայթի և Վեր. Տոգ. Մ.
Պօէնի պատուական քարոզները: Թղթակազ-
մը 5 և լաթակազմը 7 դահ.:

6. ՔԱՐՈՋՆԵՐ (Առաջին հատոր). որ կը
պարունակէ Վեր. Ատուլֆ Մոնոյի. Փրոֆ.
Յակոբոս Հ. Ճէհիլեանի, Վեր. Փրոֆ. Ալեք-
սանդր Վինէի, Վեր. Մանասէ Կ. Փափաղ-
եանի, Վեր. Գաւմէ Ապլահատեանի, Վեր.
Տոգ. Հ. Ս. Պարնըմի, Վեր. Տոգ. Պ. Յ. Ու-
էսթըրթի, Վեր. Գ. Մարտիրոս Շմաւոնեա-
նի, Եպիսկոպոս Ֆիլիփս Պրուքսի, Վեր. Ար-
սէն Շմաւոնեանի և Վեր. Տոգ. Բ. Չէմպլըրսի
պատուական քարոզները: Թղթակազմը 5
և լաթակազմը 7 դահ.:

7. ՔԱՐՈՋՆԵՐ (Երկրորդ հատոր). Վեր.
Տոգ. Ճ. Ուօչպըրնի, Վեր. Տոգ. Պ. Յ. Ու-
էսթըրթի, Վեր. Տոգ. Հ. Ս. Պարնըմի, Վեր.
Տոգ. Չարլզ Հ. Րիչարտսի, Վեր. Գաւմէ Ապ-
լահատեանի, Վեր. Տոգ. Փ. Թ. Ֆրսայթի,
Վեր. Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Կոտէի, Վեր. Էօթէն
Պէրսիէի, Վեր. Տոգ. Ճ. Գ. Կրինի, Վեր.
Տոգ. Ճ. Յ. Հէրիքի, Եպիսկոպոս Ֆիլիփս
Պրուքսի, Վեր. Տոգ. Բ. Չէմպլըրսի և Վեր.
Տոգ. Կ. Չ. Թրէյսիի պատուական քա-
րոզները: Թղթակազմը 5 և լաթակազմը
7 դահ.:

8. ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.
Թղթակազմը 2 1/2 և լաթակազմը 4 դահ.:
Հայատառ և Յունատառ թուրքերէնն ալ կայ:

9. ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ. Առաջին մասը
3 և երկրորդ մասը 3 դահ.ի կը ծախուի:
Հայատառ թուրքերէնն ալ կայ:

10. ՔԵՐԱԿԱՆ պատկերազարդ. 20 փր.:

11. ՔԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ընտիր
պատկերազարդ. 4 1/2 դահ.:

12. ԳՈՀԱՐՆԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ.
Մանաւանդ մանուկներու յարմար օգտակար
պատմութիւններու և փոքր քարոզներու հա-
ւաքածոյ մը: Թղթակազմը 2 1/2 և փառա-
կազմը 5 դահ.: Հայատառ թուրքերէնն ալ
կայ:

Վերոյիշեալ գիրքերուն վաճառման կեդ-
րոնատեղին է Մատթէոսեան գրատուն, Կ.
Պոլիս, Ֆինճանճըլար եօգուլը: Կը ծախուին
նաև Պալենց, Յովնան Աչճեան, Յովհաննէս
Դըլլըճեան և Չարգարեան գրատունները
ի Չազմագճըլար: Եւ Էսքի Չապիլիէ, Նշան-
Պապիկեան գրատունը, և Ղալաթիա Իզ-
միրլի Օղլու խան թիւ 6, 7 Չարեհ Շիշման-
եանի գրատունը: Գաւառային քաղաքներու
մէջ ամէն գրաւաճառի քով կը գտնուին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Ճաֆէր խան, Մահմուտ Փաշա, Սթամպուլ

Ամէն Երեքշաբթի և Հինգշաբթի կէսօրէ ետքը աղքատ հիւանդներ կը նայուին և կը խնամուին Ճաֆէր խանի մէջ:

Վիրաբուժական հիւանդութիւններ և աչքի հիւանդութիւններ — Երեքշաբթի օրեր:

Կիներու հիւանդութիւններ և աչքի հիւանդութիւններ — Հինգշաբթի օրեր: 4—10

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ
ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆԸ

Թարգ. Վ. Յ. Յակոբեան

Նիւիչ, բարոյացուցիչ և օգտակար:

Գին 5 դահ.

Կը ծախուի Պոլսոյ և դաւառաց բոլոր գրաւաճառներուն քով:

7—20

ՆՈՒԷՐԻ ՅԱՐՄԱՐ

ԳԱՂՏՆԻՔ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ, ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐԿԱՅՆԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ, ամէն սեռի և հասակի յոյժ պիտանի և այժմէութիւնը չկորսնցնող գրքոյկը, 248 երեսով: Հեղինակ՝ Փրոֆ. Պոյր Լէյլըր: Թարգմանիչ՝ Սահակ Գ. Վարժապետեան: Գին՝ 8 դահ.: Մեծաքանակ գնողներու զեղչ: Դրքոյկս կարելի է ստանալ Թարգմանչէն, Պոլսոյ Հասկ, Թիւ 26, Կ. պոլիս, նաեւ գրաւաճառներէ: 10—10

1908

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յ. Գ. ՓԱՂԱԳԱՇԵԱՆ.

ԳԱՆՁ ԻՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

Այս գրքին համար յատկապէս փորագրուած 300 պատկերներով

Անմրցելիօրէն ընտրելագոյն Դասագիրքը՝ Տարր. Դասընթացքի երկսեռ աշակերտաց համար: Գին 5 դր:

Կեդրոնատեղին է հեղինակին սեպհական ԳԱՐՈՒՆ Դրատունը, Կ. Պոլիս, Մեծ նոր խան, վերի յարկ, 55 Թիւ: 7—10

Մեղէ զբոսած գիրք. Նոր Քերականութիւն Արդի Հայերէնի (Միջին Ընթացք Նախակրթութեան): Դիւրին ու մեթոտիկ: Երկասիրեց Սմբատ Դաւիթեան: Տպագրութիւն Վ. Մխնասեան, 1907, Կ. պոլիս: Էջ 206, գին 4 դահ.:

ԵՓՐԱՏԵԱՆ ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ

Եփրատեան բուրաստանի մէջ կը մշակուին Ամերիկեան և Եւրոպական մշտափթիթ և գուռագեղ վարդեր ու շահաքրամներ (գարանֆիլ): Ուսողներուն կը զրկուին թղթատարով 8-10 օր հետի քաղաքներ: Մէկ տարեկան տունկի գինն է 3 դահ., երկու տարեկանինը 5: Ասոնք այս ամառ իսկ կը ծաղկին, երկրորդը մեծ առատութեամբ:

Դրամի փոխարէն թղթադրոշմ կ'ընդունուի եւրաստորեալ նամակով: Շատ աւանդներու զեղչ: Հասցէ Ա. Ասրբէսեան

Հիւսէյնիկ, Սարբերդ 5—6

ԹՂԱՏԱՐԱԿԱՆ ՔԱՐՏ

(Թարգ. Գրեյս)

Ձատիկ, ծննդեան տարեդարձի և այլ տոնական օրերու յարմար ծաղիկի պատկեր, նկար և այս երկրի տեսարաններ կրող, ամէնը տարբեր, 50 թղթատարական քարտ կը զրկուի 1 դահ.աց 7 թղթադրոշմի փոխարէն, կամ 500 քարտ 60 դահ. փոխարէն:

Հասցէ Etablissement Horticole de Terapia, 9—26 Cons/ple

ՀԱՅՈՒՇԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՍՏԲԱՋԱՐ

Հայուհեաց Վարժարանի խնամակալութիւնը հարկ կը տեսնէ այժմէն ծանուցանել թէ վարժարանին ծախքերը մեծապէս աւելցած ըլլալով որոշուած է գիշերօթիկ աշակերտուհիներուն տարեթոշակը 12 Օամ. ոսկիէն բարձրացնել 14 Օամ. ոսկիի յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ (Սեպտ. 1908): Դաշնակի և երգեսնի դասերուն համար որոշուած գումարը անփոփոխ կը մնայ, այսինքն 5 Օամ. ոսկի՝ չաբաթը երկու անգամ դաշնակի դաս առնելու համար, և 3 Օամ. ոսկի՝ չաբաթը մէկ դասի համար, և 2 ու կէս Օամ. ոսկի՝ երգեսնի դասի համար:

Այս սովորով կը խնդրուի նաեւ նոր աշակերտ տալ փափաքող ծնողներէն, որ վարժարանին բացուելէն գէթ քանի մը չաբաթ առաջ հաճին իրենց որոշումը հաղորդել խնամակալութեան, եւ առանց նախապէս ինչ պաշտօն աշակերտ չըրկին, որպէս զի տեղի անբաւականութեան պատճառով խնամակալութիւնը չստիպուի աշակերտ ետ զրկել: 1—2

Ե. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողով, ժամ 9 (Ը. Թ.) ի Բէսթ, Գումգափու: Իսկիւն տար, ժամ 8: Նիւթ Մատ. Է. 22, 23: